

PRACOVNÍ NESCHOPNOST PRO NEMOC A ÚRAZ V ČESKÉ REPUBLICE

za rok 2023

Zdraví

Praha, 31. 5. 2024

Kód publikace: 260004-23

Č. j.: CSU-006524/2024

Pořadové číslo v roce: 2

Zpracoval: Odbor statistik rozvoje společnosti

Ředitel odboru: Ing. Martin Mana

Kontaktní osoba: Ing. Alena Hykyšová, e-mail: alena.hykysova@czso.cz

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na stránkách ČSÚ na internetu: www.czso.cz

KONTAKTY V ÚSTŘEDÍ

Český statistický úřad | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 051 111 | www.czso.cz

Oddělení informačních služeb | tel.: 274 052 304, 274 052 451 | e-mail: infoservis@czso.cz

Prodejna publikací ČSÚ | tel.: 274 052 361 | e-mail: prodejna@czso.cz

Evropská data (ESDS), mezinárodní srovnání | tel.: 274 052 347, 274 052 757 | e-mail: esds@czso.cz

Ústřední statistická knihovna | tel.: 274 052 361 | e-mail: knihovna@czso.cz

INFORMAČNÍ SLUŽBY V REGIONECH

Hl. m. Praha | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 052 673, 274 054 223
e-mail: infoservispraha@czso.cz | www.praha.czso.cz

Středočeský kraj | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 054 175
e-mail: infoservisstc@czso.cz | www.stredocesky.czso.cz

České Budějovice | Žižkova 1914/1a, 370 77 České Budějovice, tel.: 386 718 111
e-mail: infoserviscb@czso.cz | www.cbudejovice.czso.cz

Plzeň | Slovanská alej 36, 326 64 Plzeň, tel.: 377 612 108, 377 612 145
e-mail: infoservisplzen@czso.cz | www.plzen.czso.cz

Karlovy Vary | Závodní 360/94, 360 06 Karlovy Vary, tel.: 353 114 529, 353 114 525
e-mail: infoserviskv@czso.cz | www.kvary.czso.cz

Ústí nad Labem | Špálova 2684, 400 11 Ústí nad Labem, tel.: 472 706 176, 472 706 121
e-mail: infoservisul@czso.cz | www.ustinadlabem.czso.cz

Liberec | Nám. Dr. Edvarda Beneše 585/26, 460 01 Liberec 1, tel.: 485 238 811
e-mail: infoservislbc@czso.cz | www.liberec.czso.cz

Hradec Králové | Myslivečkova 914, 500 03 Hradec Králové 3, tel.: 495 762 322, 495 762 317
e-mail: infoservishk@czso.cz | www.hradeckralove.czso.cz

Pardubice | V Ráji 872, 531 53 Pardubice, tel.: 466 743 480, 466 743 418
e-mail: infoservispa@czso.cz | www.pardubice.czso.cz

Jihlava | Ke Skalce 30, 586 01 Jihlava, tel.: 567 109 062, 567 109 073
e-mail: infoservisvys@czso.cz | www.jihlava.czso.cz

Brno | Jezuitská 2, 601 59 Brno, tel.: 542 528 115, 542 528 200
e-mail: infoservisbrno@czso.cz | www.brno.czso.cz

Olomouc | Jeremenkova 1142/42, 772 11 Olomouc, tel.: 585 731 516, 585 731 511
e-mail: infoservisolom@czso.cz | www.olomouc.czso.cz

Zlín | tř. Tomáše Bati 1565, 761 76 Zlín, tel.: 577 004 932, 577 004 935
e-mail: infoservis-zl@czso.cz | www.zlin.czso.cz

Ostrava | Repinova 17, 702 03 Ostrava, tel.: 595 131 230, 595 131 232
e-mail: infoservis_ov@czso.cz | www.ostrava.czso.cz

Obsah

1. Úvod	4
2. Legislativní úprava nemocenského pojištění	6
2.1 Účast na nemocenském pojištění	6
2.2 Nemocenské.....	7
2.3 Uplatnění nároku na dávku nemocenského	8
2.4 Výpočet dávky nemocenského.....	9
2.5 Nejvýznamnější legislativní změny v oblasti nemocenského pojištění	9
3. Metodika a zdroje dat.....	11
4. Analytická část	14
4.1 Nemocensky pojištěné osoby.....	14
4.2 Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti	17
4.2.1 Počet případů dočasné pracovní neschopnosti.....	17
4.2.2 Délka trvání dočasné pracovní neschopnosti.....	25
4.2.3 Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti a průměrný denní stav dočasně práce neschopných.....	30
4.3 Ukončené případy dočasné pracovní neschopnosti	32
4.4 Výdaje na dávky nemocenského pojištění	36
4.5 Pracovní úrazy.....	38
4.6 Evropská statistika pracovních úrazů (ESAW).....	41
4.7 Závěrečné shrnutí	47
5. Použité zkratky a značky	48
6. Tabulková část – seznam tabulek.....	49

1. Úvod

Problematika pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz je závažná a z pohledu hodnocení vývoje v čase také zajímavá nejméně ze dvou následujících důvodů.

- **ze zdravotního** – souvisí se zdravotním stavem zaměstnanců v návaznosti na určitou pracovní činnost, prostředí, pracovní podmínky, používanou techniku a technologii, bezpečnost a hygienu práce apod.
- **z ekonomického** – vztahuje se totiž k důsledkům nepřítomnosti dočasně práce neschopných v zaměstnání, ke snížení tvorby zdrojů, k čerpání fondu nemocenského pojištění a v neposlední řadě i k vyvolaným nákladům zdravotní péče.

Statistiky pracovní neschopnosti sice nabízí dlouhodobé časové řady, které ukazují mnohé souvislosti a trendy, nicméně je třeba si dobře uvědomit faktory, které zde působí. Zjednodušeně lze říci, že v průběhu času dochází ke změnám dvojího druhu. Jedny jsou projevem „přirozeného“ vývoje, zatímco druhé vycházejí z určitého vědomého rozhodnutí. Oba tyto druhy změn v různé míře ovlivňují hodnoty ukazatelů pracovní neschopnosti a je nutné k nim při analytickém hodnocení přihlížet.

- Přirozené vlivy jsou např. změny **demografické** (změny počtu nemocensky pojištěných, stárnutí obyvatelstva) či **ekonomické** (vývoj nezaměstnanosti, inflace), podobně jako technický a technologický rozvoj (mající dopad na bezpečnost a náročnost práce).
- Vedle toho působí i opatření prováděná v oblasti **legislativy** (např. změny výše dávek a jiných nároků, úpravy pojištění apod.), ale rovněž změny **metodické** (způsob sběru dat, změny klasifikací).

Údaje o pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz vycházejí ze společného zpracování dat **České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ)** a **Českého statistického úřadu (ČSÚ)** a jsou publikovány vždy za 1. pololetí (na konci října sledovaného roku) a za celý rok (na konci května následujícího roku)¹.

Tato publikace přináší základní údaje o dočasné pracovní neschopnosti pracujících obyvatel ČR z důvodu nemoci či úrazu **v roce 2023** a u vybraných ukazatelů jejich vývoj v delší **časové řadě (2013–2023)**.

Publikace je členěna na textovou a tabulkovou část. **Textová část** nejprve obsahuje stručné seznámení s legislativní úpravou nemocenského pojištění, vč. významných legislativních změn ovlivňujících podstatným způsobem vývoj ukazatelů pracovní neschopnosti. Dále textová část pokračuje popisem metodiky zpracování dat dočasné pracovní neschopnosti prostřednictvím systémů ČSSZ a ČSÚ a výčtem dalších možných zdrojů dat v oblasti statistiky nemocnosti a úrazovosti. Stěžejní část tvoří **analýza**, která přináší rozbor vývoje a intenzity základních ukazatelů dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v ČR včetně definic sledovaných indikátorů. Je doplněna i daty z jiných dostupných zdrojů. Data z ČSSZ dokresluje pohled na tuto oblast statistiky pomocí ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti a výdajů na dávky nemocenského pojištění. Údaje ze Státního úřadu inspekce práce (SÚIP) a Eurostatu popisují pracovní úrazovost.

Publikace nabízí zejména údaje o **nově hlášených případech dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz** (kapitola 4.2) a související ukazatele:

- průměrný počet nemocensky pojištěných osob,
- počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti na 100 nemocensky pojištěných osob,
- počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti,
- průměrná délka trvání jednoho případu pracovní neschopnosti,
- průměrné procento pracovní neschopnosti,
- průměrný denní stav dočasně práce neschopných,
- počet pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 dny (kap. 4.5).

¹ Publikaci s daty za 1. pololetí roku 2023 lze nalézt na: <https://www.czso.cz/csu/czso/pracovni-neschopnost-pro-nemoc-a-uraz-v-ceske-republice-1-pololeti-2023>

Předkládané ukazatele jsou k dispozici v celé řadě třídění: např. podle velikosti podniku, převažující ekonomické činnosti a sektoru zaměstnavatele nemocensky pojištěných osob. Vedle údajů o zaměstnancích publikace poskytuje také data o nemocensky pojištěných osobách samostatně výdělečně činných (OSVČ). **Členění do krajů a okresů počínaje daty za rok 2023 není možné z důvodu rostoucí míry centralizace mzdových účtáren větších zaměstnavatelů** mimo okres skutečného výkonu práce či sídla podniku. Vlivem zvýšeného využívání institutu delegování rovněž **došlo k přesunu místní příslušnosti některých zaměstnavatelů pod jinou Okresní správu sociálního zabezpečení (OSSZ)**.

Kromě podrobných dat o nově hlášených případech, přináší publikace v kapitole 4.3 i údaje o **ukončených případech** podle pohlaví a věku osob dočasně práce neschopných. Počty ukončených případů jsou dostupné také podle příčiny pracovní neschopnosti dle skupin diagnóz či délky jejího trvání.

Kapitola 4.4 je věnována výši výdajů na jednotlivé dávky placené z nemocenského pojištění. Následuje kapitola 4.5 o pracovních úrazech. Nejprve v národním pojetí, poté v evropském srovnání.

Tabulková část publikace obsahuje datové výstupy ze zpracování nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti zaměstnanců a OSVČ v členění dle:

- pohlaví nemocensky pojištěných osob,
- postavení v zaměstnání nemocensky pojištěných osob (zaměstnanci, OSVČ),
- velikosti ekonomického subjektu (dle počtu zaměstnanců),
- sektoru zaměstnavatele (dle klasifikace institucionálních sektorů a subsektorů ESA 2010),
- převažující ekonomické činnosti (na úrovni sekcí či oddílů klasifikace CZ-NACE).

Tabulková část dále obsahuje data o pracovní úrazovosti s dočasnou pracovní neschopností delší než 3 dny, se samostatným výstupem o pracovní úrazovosti mladistvých (tj. nemocensky pojištěných osob do 18 let).

2. Legislativní úprava nemocenského pojištění

Systém nemocenského pojištění je určen pro výdělečně činné osoby, které při ztrátě příjmu v případech tzv. krátkodobých sociálních událostí (dočasné pracovní neschopnosti z důvodu nemoci nebo úrazu či karantény, ošetřování člena rodiny, těhotenství a mateřství, péče o dítě) zabezpečuje peněžitými dávkami nemocenského pojištění.

Od 1. ledna 2009 je nemocenské pojištění upraveno **zákonem č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění**, ve znění pozdějších předpisů (dále též „zákon o nemocenském pojištění“). Jde o komplexní úpravu nemocenského pojištění, která zahrnuje jak okruh osob účastných nemocenského pojištění, jejich nároky z tohoto pojištění a stanovení výše poskytovaných dávek, posuzování zdravotního stavu pro účely nemocenského pojištění, tak organizační uspořádání nemocenského pojištění, jakož i řízení v tomto pojištění.

K oblasti nemocenského pojištění se kromě zákona o nemocenském pojištění dále vztahují následující právní předpisy:

- zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů (upravuje pojistné na nemocenské pojištění),
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (upravuje náhradu mzdy nebo platu při pracovní neschopnosti),
- zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů (upravuje náhradu platu při dočasné neschopnosti k výkonu služby),
- nařízení vlády č. 290/2022 Sb., o výši všeobecného vyměřovacího základu za rok 2021, přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2021, redukčních hranic pro stanovení výpočtového základu pro rok 2023 a základní výměry důchodu stanovené pro rok 2023 a o zvýšení důchodů v roce 2023,
- sdělení Ministerstva práce a sociálních věcí č. 319/2022 Sb., kterým se vyhláší pro účely nemocenského pojištění výše redukčních hranic pro úpravu denního vyměřovacího základu platných v roce 2023,
- sdělení Ministerstva práce a sociálních věcí č. 320/2022 Sb., kterým se vyhláší zvýšení částky rozhodné pro účast zaměstnanců na nemocenském pojištění.

2.1 Účast na nemocenském pojištění

Nemocenského pojištění jsou účastní **zaměstnanci** (bližší určení viz § 5 zákona o nemocenském pojištění) a **osoby samostatně výdělečně činné** (dále též „OSVČ“). **Zaměstnanci** jsou **povinně** účastní nemocenského pojištění, na rozdíl od **OSVČ**, jejichž nemocenské pojištění je **dobrovolné**.

Za **zaměstnání** se pro účely nemocenského pojištění považuje činnost zaměstnance pro zaměstnavatele, z níž mu plynou nebo by mohly plynout od zaměstnavatele příjmy ze závislé činnosti bez ohledu na druh pracovního vztahu.

Povinná účast na nemocenském pojištění vzniká u zaměstnance (s výjimkou zaměstnance činného na základě dohody o provedení práce), pokud splňuje podmínky stanovené zákonem o nemocenském pojištění.

Jedná se o dvě základní podmínky, a to o:

- **výkon práce** na území České republiky (dále též „ČR“) v zaměstnání vykonávaném v **pracovním vztahu**, který může účast na nemocenském pojištění založit,
- **minimální výši sjednaného příjmu** (jedná se o tzv. rozhodný příjem, jehož hranice byla od 1. 1. 2023 stanovena na **4 000 Kč/kalendářní měsíc**).

Zvláštní podmínky účasti zaměstnanců na nemocenském pojištění jsou stanoveny při výkonu **zaměstnání malého rozsahu**. Zaměstnáním malého rozsahu se rozumí zaměstnání, v němž jsou splněny podmínky výkonu zaměstnání na území ČR, avšak není splněna podmínka sjednání příjmu ze zaměstnání ve stanovené výši. Jde o situace, kdy je sjednaná měsíční částka započitatelného příjmu nižší než rozhodný příjem, anebo měsíční příjem nebyl sjednán vůbec. Při výkonu zaměstnání malého rozsahu je zaměstnanec pojištěn jen v těch kalendářních měsících, v nichž dosáhl příjmu alespoň v příslušné rozhodné výši.

U zaměstnance činného na základě **dohody o provedení práce** vzniká povinná účast na nemocenském pojištění, pokud splňuje dvě podmínky, a to:

- výkon práce na území ČR a
- v kalendářním měsíci, v němž dohoda o provedení práce trvá, dosáhl započitatelného příjmu v částce vyšší než 10 000 Kč.

Účast **OSVČ** na nemocenském pojištění vzniká na základě přihlášky k nemocenskému pojištění a zaplacením pojistného na nemocenské pojištění.

Minimální měsíční základ, který si může OSVČ určit pro placení pojistného na nemocenské pojištění od 1. 1. 2021, dosahuje 7 000 Kč. Sazba pojistného činí 2,1 % a minimální pojistné na nemocenské pojištění bylo v roce 2023 stanoveno na **168 Kč**.

Další informace k účasti na nemocenském pojištění lze najít na adrese: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/ucast-na-pojisteni/> nebo <https://www.cssz.cz/web/cz/osvc-nemocenske-pojisteni-ucast-na-pojisteni>.

2.2 Nemocenské

Dočasná pracovní neschopnost je stav člověka, který je **lékařem ze zdravotních důvodů dočasně uznán neschopným k výkonu** svého dosavadního **zaměstnání**. O vzniku dočasné pracovní neschopnosti rozhoduje ošetřující lékař, a to vystavením *Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti* (tzv. e-neschopenky). Kategorie jsou následující:

- **nemoc** – za případy dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc jsou považovány všechny případy nemocí podle **Mezinárodní statistické klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů** (MKN-10).
- **pracovní úraz** – pracovním úrazem se rozumí **poškození zdraví nebo smrt zaměstnance**, došlo-li k nim nezávisle na jeho vůli krátkodobým, náhlým a násilným **působením zevních vlivů** při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním (viz § 271k odst. 1 až 3 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů).
- **ostatní úrazy** – za ostatní úrazy jsou považovány případy **poškození zdraví**, na jehož následky je postižený v dočasné pracovní neschopnosti, které však lékařem **nebyly vyhodnoceny jako pracovní úraz**.

Zaměstnanec nebo OSVČ, který je uznán ošetřujícím lékařem dočasně práce neschopným (nebo mu byla nařízena karanténa), má nárok na **nemocenské od 15. kalendářního dne** trvání dočasné pracovní neschopnosti do konce dočasné pracovní neschopnosti, **maximálně však 380 kalendářních dnů** počítaných od vzniku dočasné pracovní neschopnosti (včetně zápočtů předchozí doby trvání dočasné pracovní neschopnosti). OSVČ však pro získání nároku na nemocenské musí být účastna dobrovolného nemocenského pojištění OSVČ alespoň po dobu 3 měsíců bezprostředně předcházejících dni vzniku dočasné pracovní neschopnosti.

Po dobu **prvních 14 kalendářních dnů** je zaměstnanec (nikoli OSVČ), kterému trvá pracovní vztah zakládající účast na nemocenském pojištění, zabezpečen **náhradou mzdy nebo platu**, kterou poskytuje zaměstnavatel podle zákoníku práce. Náhrada mzdy náleží za pracovní dny dočasné pracovní neschopnosti od 1. pracovního dne.

Příjemci starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu 3. stupně se nemocenské vyplácí od 15. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti (karantény) po dobu nejvýše 70 kalendářních dnů, nejdéle však do dne, jímž končí pojištěná činnost.

Nemocenské náleží rovněž ve stanovených případech, jestliže ke vzniku dočasné pracovní neschopnosti (karantény) došlo po skončení pojištěného zaměstnání v tzv. **ochranné lhůtě**. Účelem ochranné lhůty je zajistit bývalého zaměstnance po stanovenou dobu po skončení pojištění pro případ vzniku sociální události (dočasné pracovní neschopnosti) dříve, než opět nastoupí do dalšího zaměstnání. Ochranná lhůta v případě uplatňování nároku na nemocenské činí 7 kalendářních dnů ode dne skončení zaměstnání, které zakládalo

účast na nemocenském pojištění. U **zaměstnání kratších než 7 kalendářních dnů** činí **ochranná lhůta** pouze tolik dnů, kolik činilo toto poslední zaměstnání.

Ochranná lhůta neplyne

- z pojištěné činnosti poživatele starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu 3. stupně,
- z dalšího zaměstnání sjednaného jen na dobu dovolené v jiném zaměstnání,
- ze zaměstnání zaměstnance činného na základě dohody o provedení práce,
- ze zaměstnání malého rozsahu,
- ze zaměstnání, které si žák nebo student sjednali výlučně na dobu školních prázdnin nebo jejich část,
- v případě, že pojištění odsouzeného skončí v době jeho útěku z místa výkonu trestu odnětí svobody.

Jestliže si pojištěnec přivodil dočasnou pracovní neschopnost zaviněnou účastí ve rvačce nebo jako bezprostřední následek své opilosti, zneužití omamných prostředků nebo psychotropních látek, při spáchání úmyslného trestného činu nebo úmyslně zaviněného přestupku, **náleží mu nemocenské za kalendářní den v poloviční výši**.

Nárok na nemocenské nemá pojištěnec, který si dočasnou pracovní neschopnost **přivodil úmyslně**. Dále jestliže občanovi vznikl v době dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízené karantény nárok na výplatu starobního důchodu, pokud pojištěná činnost skončila přede dnem, od něhož vznikl nárok na výplatu důchodu. Pojištěnec nemá nárok na nemocenské ani v případě, kdy vznikla dočasná pracovní neschopnost nebo mu byla nařízena karanténa v době útěku z vazby nebo z místa výkonu trestu odnětí svobody.

2.3 Uplatnění nároku na dávku nemocenského

Hlášení o dočasné pracovní neschopnosti probíhá od 1. 1. 2020 elektronicky². Bylo tak upuštěno od zdlouhavého oběhu listinných dokumentů, který byl nahrazen elektronickým zpracováním.

Ošetřující lékař od 1. 1. 2020 hlásí vznik, trvání a ukončení dočasné pracovní neschopnosti přímo správě sociálního zabezpečení pouze elektronicky. Ošetřující lékař již nevydává zaměstnanci žádné papírové díly neschopenky určené pro zaměstnavatele. Zachován zůstal pouze „Průkaz dočasně práce neschopného pojištěnce“, který má u sebe zaměstnanec pro své potřeby a k informaci. **Hlášení** správě sociálního zabezpečení **o vzniku dočasné pracovní neschopnosti je při dočasné pracovní neschopnosti přesahující 14 kalendářních dnů automaticky považováno za žádost o nemocenské**. Ošetřující lékař hlásí trvání dočasné pracovní neschopnosti přímo správě sociálního zabezpečení. Hlášení o ukončení dočasné pracovní neschopnosti, které ošetřující lékař rovněž zasílá přímo správě sociálního zabezpečení, je automaticky i dokladem pro ukončení výplaty nemocenského.

Obdobně se od 1. 12. 2022 postupuje při procesu oznamování o nařízení karantény, jejím trvání a ukončení příslušným orgánem ochrany veřejného zdraví (případně ošetřujícím lékařem) orgánu nemocenského pojištění. Právní úprava výslovně uvádí povinnost posílat tiskopis rozhodnutí o vystavení karantény v elektronické podobě.

Pro zaměstnavatele se tedy již nevystavuje žádný listinný díl rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti. I nadále však **zůstává zachována povinnost zaměstnance, aby o své dočasné pracovní neschopnosti neprodleně informoval svého zaměstnavatele** (např. telefonicky, e-mailem).

Zaměstnavatel je povinen po 14 dnech trvání neschopnosti zaslat ČSSZ **Přílohu k žádosti o dávku**, která obsahuje údaje potřebné pro posouzení nároku, výpočet a výplatu nemocenského, **a to v elektronické formě** (papírový tiskopis je možno použít pouze v případě technického výpadku). Do přílohy k žádosti o dávku zaměstnavatel nově uvede informaci o tom, kam je zaměstnanci vyplácena mzda nebo plat (stejným způsobem se zpravidla bude zaměstnanci vyplácet nemocenské). Při skončení dočasné pracovní neschopnosti zaměstnavatel zašle hlášení s údaji potřebnými pro výplatu poslední dávky nemocenského.

² eNeschopenka byla přijata zákony č. 259/2017 Sb. a č. 164/2019 Sb. Více o vystavování elektronických neschopenek na <https://www.cssz.cz/web/eneschopenka/>.

ČSSZ **neprovádí nemocenské pojištění** u příslušníků Policie České republiky, Hasičského záchranného sboru České republiky, Celní správy České republiky, Vězeňské služby České republiky, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace, vojáků z povolání, odsouzených ve výkonu trestu, kteří vykonávají práci ve výkonu trestu, a osob obviněných vykonávajících práci ve vazbě. Tyto skupiny osob **nejsou zahrnuty** v předkládaných statistikách. Nemocenské pojištění u nich provádí služební útvary.

2.4 Výpočet dávky nemocenského

Výše dávky nemocenského se počítá z denního vyměřovacího základu. Započitatelný příjem zúčtovaný zaměstnanci v rozhodném období (zpravidla období 12 kalendářních měsíců před kalendářním měsícem, ve kterém vznikla sociální událost – v případě výplaty nemocenského dočasná pracovní neschopnost) se dělí počtem započitatelných kalendářních dnů připadajících na toto rozhodné období. Takto stanovený průměrný denní příjem se upravuje (redukuje) pomocí tří redukčních hranic na denní vyměřovací základ.

Výši tří **redukčních hranic** platných od 1. ledna kalendářního roku vyhlašuje Ministerstvo práce a sociálních věcí formou Sdělení ve Sbírce zákonů.

V roce **2023** činila 1. redukční hranice **1 345 Kč**, 2. redukční hranice **2 017 Kč**, 3. redukční hranice **4 033 Kč**.

Redukce u nemocenského se provede následujícím způsobem.

- **do první redukční hranice** se započte **90 %** denního vyměřovacího základu,
- z části denního vyměřovacího základu **mezi první a druhou redukční hranicí** se započte **60 %**,
- z části **mezi druhou a třetí** redukční hranicí se započte **30 %**,
- k části **nad třetí** redukční hranici **se nepřihlédne**.

Výše **nemocenského** činí **60 %** denního vyměřovacího základu **od 15. kalendářního dne** trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény, **od 31. kalendářního dne** sazba činí **66 %** denního vyměřovacího základu a dále **od 61. kalendářního dne** sazba činí **72 %** denního vyměřovacího základu.

Výše nemocenského u **dobrovolných členů integrovaného záchranného systému** (např. u dobrovolných hasičů) činí **100 %** denního vyměřovacího základu, pokud tato dočasná pracovní neschopnost nebo karanténa vznikla v důsledku zásahu (tj. v důsledku provádění záchranných a likvidačních prací), k němuž byla jednotka nebo složka integrovaného záchranného systému povolána. Tuto skutečnost pojištěnci potvrdí operační středisko integrovaného záchranného systému.

Orientační výši dávky spočítá příslušná [kalkulačka MPSV](#). Další informace k nemocenskému pojištění na <https://www.mpsv.cz/web/cz/nemocenske-pojisteni-v-roce-2023>, <https://www.cssz.cz/web/cz/nemocenske>.

2.5 Nejvýznamnější legislativní změny v oblasti nemocenského pojištění

Dlouhodobý vývoj dočasné pracovní neschopnosti je významně ovlivňován legislativními změnami, týkajícími se výše dávek nemocenského pojištění a počátku jejich poskytování. Nejdůležitější legislativní změny, které byly přijaty v systému nemocenského pojištění přibližně v posledním desetiletí a které zásadním způsobem působí i na srovnatelnost dat zdravotnické statistiky, jsou následující:

- V období let **2010–2017** činila výše dávky za kalendářní den **jednotně 60 %** redukovaného denního vyměřovacího základu bez ohledu na délku trvání dočasné pracovní neschopnosti.
- **Od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2013** začínala **podpůrčí doba u nemocenského až 22. kalendářním dnem** trvání dočasné pracovní neschopnosti, v období 4. až 21. kalendářního dne poskytoval náhradu mzdy nebo platu podle zákoníku práce zaměstnanci zaměstnavatel.
- **Od 1. 1. 2012** byl novelou zákoníku práce a zákona o nemocenském pojištění **rozšířen okruh nemocensky pojištěných osob** o zaměstnance činné na základě **dohody o provedení práce** při výkonu práce na území ČR a při započitatelném **příjmu vyšším než 10 tis. Kč** v kalendářním měsíci.

- **Od 1. 1. 2014** byla ukončena platnost přechodného ustanovení o délce poskytování náhrady mzdy nebo platu; **nárok na nemocenské** tedy vznikl **od 15. kalendářního dne** trvání dočasné pracovní neschopnosti.
- Zvýšení nemocenského s účinností **od 1. ledna 2018. Od 31. kalendářního dne** dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény (dále jen „dočasná pracovní neschopnost“) **se zvýšila sazba z 60 % na 66 % redukovaného denního vyměřovacího základu** a dále **od 61. kalendářního dne** dočasné pracovní neschopnosti **se zvýšila sazba z 60 % na 72 % redukovaného denního vyměřovacího základu**.
- S účinností **od 1. července 2019** byla **snížena sazba pojistného na nemocenské pojištění** pro zaměstnavatele a OSVČ z 2,3 % **na 2,1 % z vyměřovacího základu** (zákon č. 32/2019 Sb.).
- S účinností **od 1. července 2019** náleží náhrada mzdy, platu nebo odměny z dohody ve výši 60 % redukovaného průměrného výdělku **i za první tři dny** dočasné pracovní neschopnosti (**zrušení karenční doby**).

Změny v nemocenském pojištění s účinností od roku 2020

- **Od 1. ledna 2020** byl zahájen provoz povinného elektronického systému vykazování dočasné pracovní neschopnosti – tzv. **eNeschopenky** (zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění zákona č. 259/2017 Sb. a zákona č. 164/2019 Sb.).
- V reakci na epidemii onemocnění covid-19 a přijatá související opatření byly opakovaně upraveny podmínky pro poskytování ošetřovného, a to nejprve v období uzavření škol a dalších zařízení **od 11. března do 30. června 2020** – tzv. **krizové ošetřovné**.
 - podpůrčí doba u ošetřovného trvala po celou dobu, po kterou trvalo uzavření zařízení nebo školy z důvodu mimořádného opatření při epidemii,
 - ošetřovné bylo vypláceno v období od 11. března do 31. března 2020 ve výši 60 % a v období od 1. dubna do 30. června 2020 ve výši 80 % denního vyměřovacího základu.
- Při tzv. druhé vlně epidemie onemocnění covid-19 bylo pro období **od 5. října 2020 do 31. prosince 2020** znovu zavedeno **krizové ošetřovné**.
 - ošetřovné bylo vypláceno v období od 5. října ve výši 70 % denního vyměřovacího základu.

Změny v nemocenském pojištění s účinností od roku 2021

- V roce **2021** došlo ke **zvýšení minimální výše sjednaného příjmu** na částku 3 500 Kč (jedná se o tzv. rozhodný příjem). Další zvýšení minimální výše sjednaného příjmu na 4 000 bylo od 1. 1. 2023.
- V dubnu 2021 byl **dvakrát novelizován zákon o úpravách poskytování ošetřovného v souvislosti s mimořádnými opatřeními při epidemii a o změně zákona o nemocenském pojištění**. Důvodem byla další vlna epidemie onemocnění covid-19, která v březnu 2021 znamenala další plošné uzavření škol.
 - ošetřovné bylo vypláceno v období od 1. ledna do 28. února 2021 ve výši 70 % a v období od 1. března do 30. června 2021 ve výši 80 % denního vyměřovacího základu.
- Od 1. listopadu 2021, bylo zákonem **znovu zavedeno** tzv. **krizové ošetřovné**. Podmínky pro čerpání ošetřovného byly následující:
 - ošetřovné bylo vypláceno v období od 1. listopadu (nejdéle do 28. února 2022) ve výši 80 % denního vyměřovacího základu.

Bližší informace ohledně legislativních změn v oblasti nemocenského pojištění na: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225490/Anal%C3%BDza+NP_2022.pdf/cdd09219-aa75-cf4a-e039-5d65aafb28ab

3. Metodika a zdroje dat

Základní časové řady statistik dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v ČR jsou sledovány Českým statistickým úřadem (dále ČSÚ) již od roku 1963. Do roku 2011 byly statistické údaje o dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz zjišťovány prostřednictvím státního statistického **výkazu Nem Úr 1–02**. V důsledku snižování administrativní náročnosti a zátěže zpravodajských jednotek byl Výkaz o pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz Nem Úr 1–02 nahrazen údaji dostupnými z administrativních zdrojů.

Počínaje rokem 2012 zajišťuje ČSÚ na základě smluvního ujednání s Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV) a Českou správou sociálního zabezpečení (ČSSZ) údaje pro statistiku dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz zpracováním dat z **administrativního zdroje Informačního systému ČSSZ**³.

Vstupním zdrojem a podkladem pro zpracování dat této publikace jsou údaje o dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz nahlášené České správě sociálního zabezpečení prostřednictvím „**Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti**“, které elektronicky (tzv. „**eNeschopenky**“) vystavuje ošetřující lékař. Používání elektronického systému pro vydávání neschopností je od 1. 1. 2020 povinné⁴.

Díky evidenci jsou zaznamenána veškerá onemocnění a úrazy, které zapříčinily alespoň jednodenní pracovní neschopnost u nemocensky pojištěných osob. Administrativní data Informačního systému ČSSZ obsahují údaje za všechny zaměstnance⁵, ať již zaměstnané právnickou či fyzickou osobou, i data za osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ). Zaměstnanci jsou povinně účastni nemocenského pojištění, na rozdíl od OSVČ, jejichž nemocenské pojištění je dobrovolné.

ČSSZ za účelem zajištění statistiky dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz poskytuje ČSÚ **datové soubory administrativních** agregovaných **dat o nově hlášených případech** dočasné pracovní neschopnosti zaměstnanců a OSVČ, které jsou na ČSÚ dále zpracovány a doplněny s využitím informací z Registru ekonomických subjektů.

Výstupem zpracování dat Českým statistickým úřadem jsou následující statistické **ukazatele**:

- **Průměrný počet nemocensky pojištěných osob** – ukazatel udává průměrný počet osob, které jsou povinně či dobrovolně nemocensky pojištěné podle zákona o nemocenském pojištění. Zahrnuje všechny osoby, které byly alespoň po jeden den vykazovaného období nemocensky pojištěné. V případě více překrývajících se pojistných vztahů pojištěnce v rámci jednoho zaměstnavatele a jedné mzdové účtárny se započítává pojištěnec pouze jedenkrát. V ostatních případech je pojištěnec započítáván tolikrát, kolik má pracovněprávních pojistných vztahů. *Do průměrného počtu nemocensky pojištěných nejsou započtení vojáci z povolání a příslušníci Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR, Celní správy ČR, Vězeňské služby ČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace.*

³ Z důvodu změny metodiky a odlišného sběru a zpracování dat nejsou data od roku 2012 plně srovnatelná s údaji za předchozí období, které jsou uvedené ve starších publikacích.

⁴ Elektronické zpracování přineslo zjednodušení v předávání informací mezi nemocnými (pojištěnci v dočasné pracovní neschopnosti), ČSSZ, lékaři a zaměstnavateli. Zásadně se tak zjednodušil tok informací, protože eNeschopenka propojila povinně elektronicky tři dotčené subjekty: lékaře, zaměstnavatele a ČSSZ. Zaměstnavatelé díky systému eNeschopenka obdrží formou notifikací prakticky okamžitě informace o pracovní neschopnosti svých zaměstnanců. Kromě notifikací mohou nahlížet i do ePortálu ČSSZ. Zatímco původní tiskopis měl 5 dílů, nová podoba neschopenky má pouze 3 díly. V případě technických problémů lékař použije papírový třídílný formulář, který obdrží na příslušné správě sociálního zabezpečení.

⁵ V údajích ČSSZ nejsou zahrnuti příslušníci Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR, Celní správy ČR, Vězeňské služby ČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby, Úřadu pro zahraniční styky a informace, vojáci z povolání, odsouzení ve výkonu trestu, kteří vykonávají práci ve výkonu trestu, a osoby obviněné vykonávající práci ve vazbě (§ 5 písm. a) body 2 a 14 zákona č. 187/2006 Sb.). Správcem registrů těchto příslušníků a odsouzených osob je služební orgán v oborech své působnosti. Služebními orgány jsou Ministerstvo obrany, Ministerstvo vnitra, Vězeňská služba ČR, Generální ředitelství cel, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služba a Úřad pro zahraniční styky a informace.

- **Průměrný počet nemocensky pojištěných mladistvých** – ukazatel udává průměrný počet nemocensky pojištěných osob mladších 18 let (viz § 350 odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů).
- **Počet pracovněprávních pojistných vztahů** – ukazatel udává celkový počet pojistných vztahů nemocensky pojištěných osob, které byly alespoň 1 den vykazovaného období nemocensky pojištěné u daného zaměstnavatele. U zaměstnanců právnických osob a zaměstnanců fyzických osob se započítávají pojistné vztahy všech zaměstnanců nemocensky pojištěných dle § 5 zákona o nemocenském pojištění a účastných pojištění dle § 6 až 10 tohoto zákona (zahrnuje i osoby pobírající dávku ošetřovné, peněžitá pomoc v mateřství, rodičovský příspěvek a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství a osoby vykonávající zaměstnání malého rozsahu). V případě více pojistných vztahů jedné osoby na dané mzdové účtárně se započtou všechny takové pojistné vztahy. Pokud se však pojistné vztahy shodného druhu jedné osoby u jednoho zaměstnavatele překrývají nebo navazují bez mezery, je jejich sjednocení považováno za jeden pojistný vztah.
- **Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti** – ukazatel zahrnuje nově hlášené případy pracovní neschopnosti vzniklé ve sledovaném období (roce) na základě hlášení o vzniku pracovní neschopnosti nemocensky pojištěných osob. Do počtu případů patří i pracovní neschopnost vzniklá po zániku pojištění v tzv. ochranné lhůtě sedmi kalendářních dnů.
- **Počet případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců** – ukazatel vyjadřuje počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti, které připadají v průměru na 100 nemocensky pojištěných osob.
- **Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti** – ukazatel udává celkový počet kalendářních dnů, po které byli v daném období (roce) nemocensky pojištěni práce neschopni. Počet kalendářních dnů strávených v pracovní neschopnosti je zjišťován na základě hlášení o vzniku a ukončení pracovní neschopnosti. Údaj zahrnuje dny pracovní neschopnosti vč. dnů u těch případů, které vznikly před sledovaným obdobím, přičemž v počtu nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti za toto období zařazeny nejsou. Maximální doba zápočtu je délka sledovaného období (365 resp. 366 dnů) bez ohledu na délku trvání pracovní neschopnosti daného případu. Do počtu kalendářních dnů pracovní neschopnosti patří i dny v pracovní neschopnosti, která vznikla po zániku pojištění v tzv. ochranné lhůtě sedmi kalendářních dnů.
- **Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti ve dnech** – ukazatel vyjadřuje, kolik kalendářních dnů pracovní neschopnosti v průměru připadá na jeden nově hlášený případ pracovní neschopnosti. Ukazatel je též nazýván **Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti na 1 nově hlášený případ**. Nově hlášený případ musí být vzniklý ve sledovaném období, kdežto do dnů pracovní neschopnosti (maximálně v délce sledovaného období, 365 resp. 366 dnů) se započítávají i dny z případů PN, které mohly vzniknout již v předchozím období, ale byly ukončeny či nadále trvají v průběhu sledovaného období.
- **Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti** – ukazatel udává, kolik ze 100 nemocensky pojištěných osob je průměrně každý den v pracovní neschopnosti pro nemoc či úraz. Zohledňuje jak celkový počet případů pracovní neschopnosti (jak často lidé do pracovní neschopnosti nastupují), tak i průměrné trvání jednoho případu pracovní neschopnosti (jak dlouho v pracovní neschopnosti zůstávají).
- **Průměrný denní stav dočasně práce neschopných** – ukazatel vyjadřuje počet nemocensky pojištěných, kteří byli ve sledovaném období (roce) průměrně denně nepřítomni v práci z důvodu pracovní neschopnosti.
- **Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny** – ukazatel zahrnuje případy pracovních úrazů, které měly za následek pracovní neschopnost delší než tři kalendářní dny. Do těchto tří dnů se nezapočítává den, ve kterém k úrazu došlo.

Data o nově hlášených případech dočasné pracovní neschopnosti a související ukazatele ČSÚ zpracovává v členění podle **pohlaví pojištěnců, velikosti podniku** (dle počtu zaměstnanců), **odvětví** (do úrovně odvětvových sekcí a oddílů podle převažující ekonomické činnosti definované dle klasifikace CZ-NACE) a **sektoru zaměstnavatele** (dle klasifikace institucionálních sektorů)⁶.

Upozornění:

1) Počínaje daty za rok 2023 **se údaje nepublikují v regionálním členění** dle krajů a okresů. Je to dáno rostoucí **mírou centralizace mzdových účtáren větších zaměstnavatelů mimo okres skutečného výkonu práce či sídla podniku**. Vlivem zvýšeného využívání institutu delegování rovněž **došlo k přesunu příslušnosti některých zaměstnavatelů pod jinou OSSZ**, která již neodpovídá místopisně.

2) **Údaje za rok 2022 nejsou** z metodických důvodů **srovnatelné s údaji za ostatní roky**. Od 17. ledna do 28. února 2022 při testování na covid-19 byly některým pracujícím vydány **neschopenky pro karanténu či izolaci duplicitně** (jak praktickými lékaři, tak krajskými hygienickými stanicemi). Z dostupných zdrojových databází není možné duplicitní případy identifikovat a ani vyčíslit jejich míru.

Kromě statistiky nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti zpracovávané ČSÚ jsou z evidence ČSSZ zpracovávány a publikovány také **údaje o ukončených případech pracovní neschopnosti** za jednotlivá čtvrtletí, které zpracovává a publikuje ČSSZ, viz <https://www.cssz.cz/web/cz/nemocenska-statistika> a roční údaje v různých tříděních zveřejňuje také Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS ČR), viz <https://www.uzis.cz/index.php?pg=vystupy--statistika-vybranych-ekonomickych-temat--pracovni-neschopnost>.

Rozdíly v počtech nově hlášených a ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti jsou dány odlišnou metodikou sběru dat.

ČSSZ však nabízí ve svých statistikách jiné třídění publikovaných dat než ČSÚ, a to zejména **podle věku** dočasně práce neschopných, kraje místní příslušnosti lékaře, který vystavil neschopenku či **podle diagnóz**, které zapříčinily pracovní neschopnost. Pro dokreslení pohledu na statistiku nemocnosti byla vybraná data z uvedeného zdroje využita i v této publikaci.

⁶ <https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace-institucionalnich-sektoru-a-subsektoru-cz-ciss>

4. Analytická část

4.1 Nemocensky pojištěné osoby

Základním ukazatelem, ke kterému se vztahují údaje o pracovní neschopnosti, je ukazatel průměrného počtu nemocensky pojištěných osob.

Průměrný počet nemocensky pojištěných osob – ukazatel udává průměrný počet osob, které jsou povinně či dobrovolně nemocensky pojištěné podle zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Zahrnuje všechny osoby, které byly alespoň po jeden den vykazovaného období nemocensky pojištěné. V případě více překrývajících se pojistných vztahů pojištěnce v rámci jednoho zaměstnavatele a jedné mzdové účtárny se započítává pojištěnec pouze jedenkrát. V ostatních případech je pojištěnec započítáván tolikrát, kolik má pracovněprávních pojistných vztahů.

Poznámka:

Do průměrného počtu nemocensky pojištěných nejsou započtení vojáci z povolání a příslušníci Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR, Celní správy ČR, Vězeňské služby ČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace.

Způsob výpočtu:

Průměrný počet nemocensky pojištěných osob = počet dnů nemocenského pojištění jednotlivých pojištěných osob ve vykazovaném období / počet kalendářních dnů ve vykazovaném období.

V roce 2023 činil průměrný počet nemocensky pojištěných **celkem 4 767 tis. osob**, tedy téměř o 20 tis. (tj. o 0,4 %) více než před rokem. Po poklesu v roce 2020, na kterém se zřejmě odrazilo propouštění v některých odvětvích kvůli epidemii nemoci covid-19, se už v roce 2022 počet nemocensky pojištěných vrátil na hodnoty z roku 2018 a 2019, ba je dokonce překonal. V roce 2022 meziročně vzrostl počet nemocensky pojištěných téměř o 40 tis. Na meziročním nárůstu se mohou podílet i občané z Ukrajiny, kteří zejména během 1. pol. roku 2022 přicestovali do České republiky a při zaměstnání jim vznikla účast na nemocenském pojištění, tudíž jsou součástí českého systému nemocenského pojištění.

Podruhé v řadě za sebou v desetileté historii bylo mezi pojištěnci více žen (50,6 %) než mužů (49,4 %). V roce 2023 bylo nemocensky pojištěných 2 413 tis. žen a 2 354 tis. mužů. To opět patrně souvisí s příchodem občanů, resp. převážně právě občanek – žen se svými potomky – z Ukrajiny. Vliv může mít i zvyšující se věk žen při odchodu do důchodu. Meziročně vzrostl počet pojištěných žen o 23,5 tis. (v relativním vyjádření o necelé 1 %), zatímco mezi muži byl zaznamenán pokles o 4,6 tis. (tj. o 0,2 %).

Tab. 1.1: Průměrný počet nemocensky pojištěných osob, 2013–2023 (v tis.)

Rok	Celkem	podle pohlaví		Zaměstnanci	podle pohlaví		OSVČ	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
2013	4 440,3	2 260,7	2 179,6	4 331,2	2 194,2	2 136,9	109,2	66,5	42,7
2014	4 464,1	2 272,9	2 191,2	4 358,3	2 207,8	2 150,6	105,7	65,1	40,6
2015	4 507,0	2 301,3	2 205,7	4 417,6	2 252,8	2 164,8	89,4	48,5	40,9
2016	4 571,3	2 328,5	2 242,8	4 481,8	2 273,5	2 208,3	89,5	55,0	34,5
2017	4 671,8	2 370,0	2 301,8	4 582,2	2 315,8	2 266,4	89,7	54,2	35,4
2018	4 732,7	2 391,4	2 341,3	4 641,5	2 336,8	2 304,6	91,3	54,5	36,7
2019	4 732,9	2 384,9	2 348,0	4 638,5	2 329,4	2 309,1	94,4	55,5	39,0
2020	4 690,4	2 354,0	2 336,4	4 594,7	2 298,4	2 296,3	95,7	55,5	40,1
2021	4 708,2	2 354,2	2 354,0	4 609,6	2 297,4	2 312,2	98,5	56,8	41,8
2022	4 747,9	2 358,5	2 389,4	4 647,0	2 300,7	2 346,3	100,9	57,8	43,1
2023	4 766,9	2 353,9	2 413,0	4 667,9	2 297,5	2 370,5	98,9	56,4	42,5

Zdroj: ČSÚ

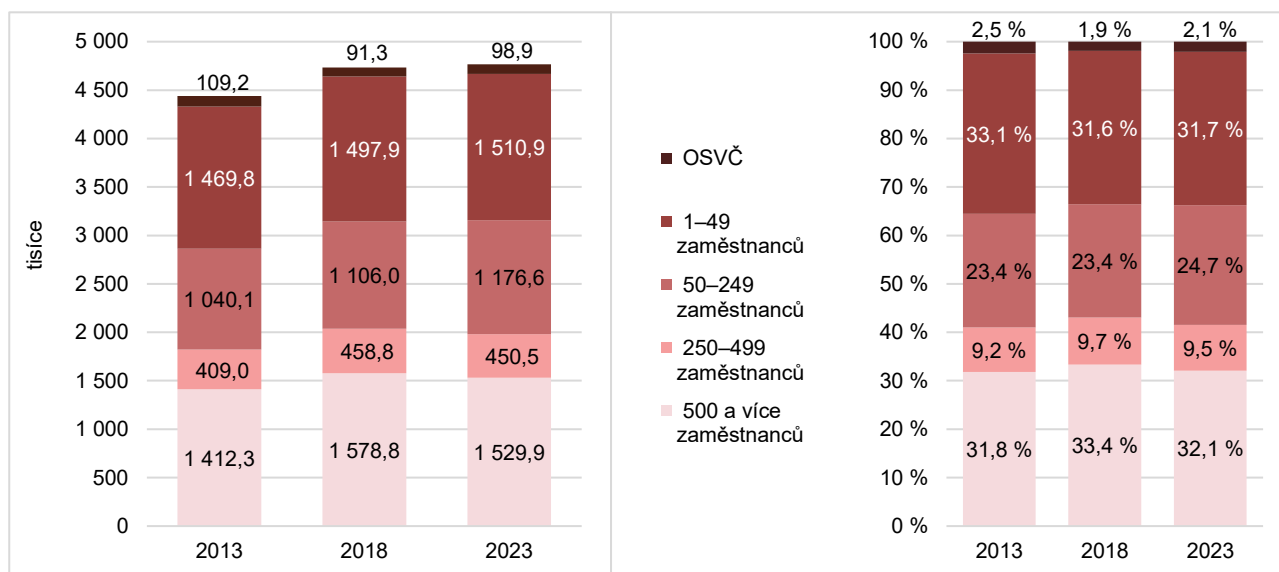

Počet **dobrovolně nemocensky pojištěných** – tedy **osob samostatně výdělečně činných (OSVČ)** – meziročně o necelé 2 tis. (2 %) klesl na hodnotu 99 tis. Podíl pojištěných OSVČ na celkovém počtu OSVČ vykonávajících hlavní činnost představoval necelých 15 %. Muži tvořili 57 % nemocensky pojištěných OSVČ. Ačkoliv u nemocensky pojištěných OSVČ z řad žen došlo meziročně k mírnému poklesu, dlouhodobě jich přibývá a jejich počet činí zhruba 43 tisíce. Může to být ovlivněno nárokem na peněžitou podporu v mateřství v případě placení nemocenského pojištění, ale i větší ochotou žen samostatně výdělečně činných si nemocenské pojištění platit. Zatímco v roce 2013 ženy tvořily 39 % všech nemocensky pojištěných OSVČ, v roce 2023 to bylo o 4 p. b. více.

Pomineme-li meziroční pokles v roce 2020 a stagnaci v roce 2019, je patrné, že vlivem rostoucího počtu zaměstnanců se v poslední dekádě kontinuálně zvyšoval i průměrný počet nemocensky pojištěných. Mezi roky 2013 a 2023 došlo k nárůstu počtu pojištěnců **mezi zaměstnanci** o 7,8 % (337 tis.). Na tomto nárůstu se podílely především ženy. Za toto období vzrostl **počet nemocensky pojištěných zaměstnankyň** o 11 % (234 tis.). Nemocensky pojištěných zaměstnanců (mužů) přibýlo o 5 % (103 tis.).

Co se týče **velikosti podniku**, třetina nemocensky pojištěných osob (1 530 tis.) pracuje ve velkých firmách s 500 a více zaměstnanci. Za posledních deset let jejich počet vzrostl o 118 tis. osob. Další necelá třetina připadá na podniky mající do 50 zaměstnanců, kde v roce 2023 pracovalo více než 1,5 mil. nemocensky pojištěných osob. Nejnižší podíl mezi nemocensky pojištěnými osobami představují **OSVČ**, které jsou, jak už bylo zmíněno, pojištěny dobrovolně. V roce 2023 tvořily pouhá 2 % z celkového počtu pojištěnců v ČR. Před deseti lety byl jejich podíl 2,5 %.

Graf 1.1: Průměrný počet nemocensky pojištěných osob podle velikosti podniku, 2013, 2018, 2023

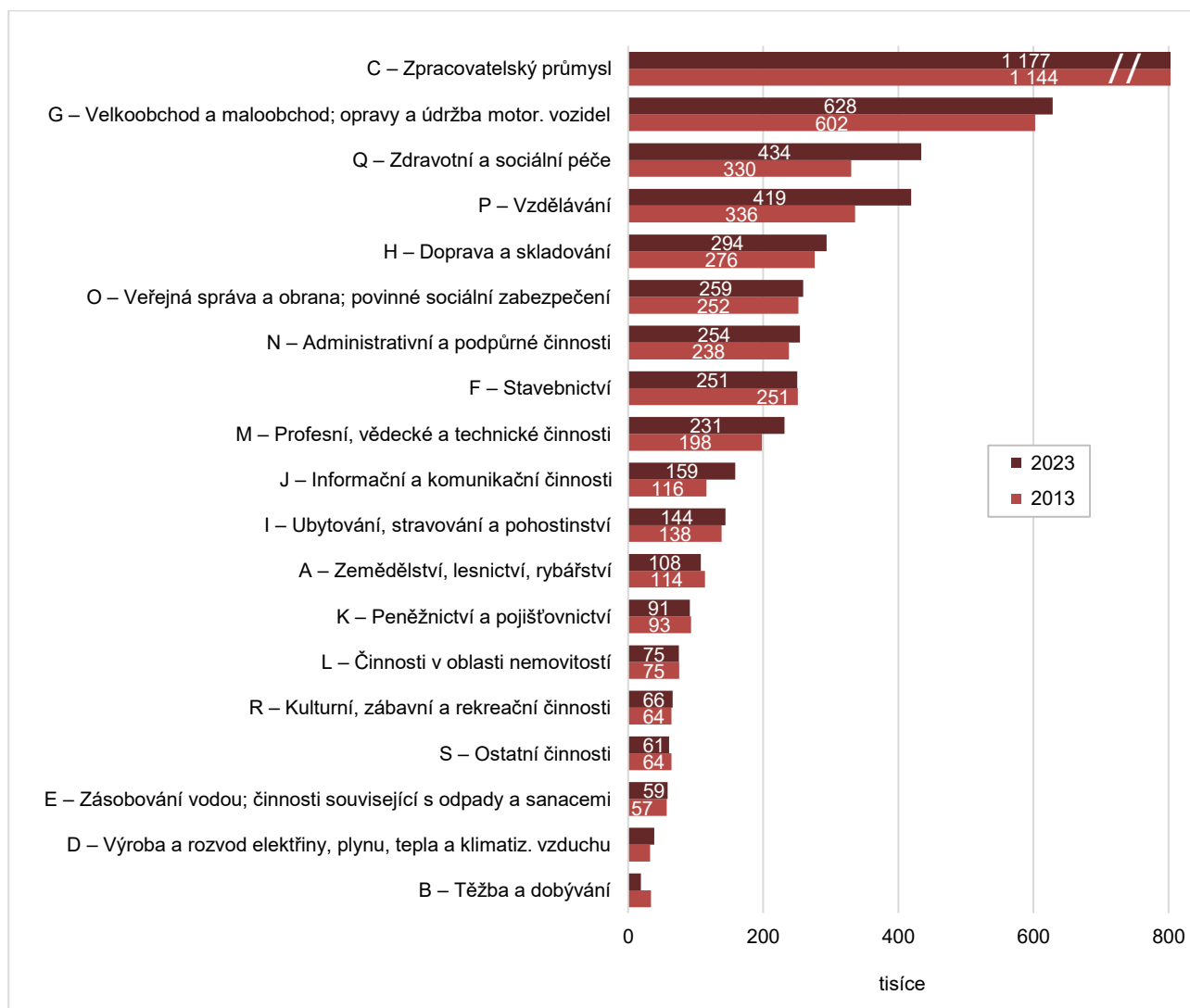

Zdroj: ČSÚ

Nejvíce zastoupenými **odvětvími**, co do počtu nemocensky pojištěných, jsou sekce Zpracovatelský průmysl a Velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel, což odráží strukturu české ekonomiky. Tato dvě odvětví dohromady zaměstnávají téměř dvě pětiny (38 %) všech nemocensky pojištěných, přičemž na podniky s převládající ekonomickou činností ve zpracovatelském průmyslu připadá 25 % pojištěnců. V rámci zpracovatelského průmyslu působilo nejvíce nemocensky pojištěných osob v automobilovém průmyslu (CZ-NACE oddíl 29), kde v roce 2023 pracovalo 15 % všech nemocensky pojištěných osob ze zpracovatelského průmyslu. S menším odstupem následovaly kovozpracující (oddíl 25) a strojírenský (oddíl 28) průmysl, na které připadalo 13 %, resp. 10 % ze všech nemocensky pojištěných osob ve zpracovatelském průmyslu. Vzhledem k velkému zastoupení zpracovatelského průmyslu v rámci české ekonomiky je této sekci věnována samostatná část 6 tabulkové přílohy.

V odvětvových sekcích Veřejná správa⁷, Vzdělávání a Zdravotní a sociální péče byla v roce 2023 celkově zaměstnána více než pětina (23 %) ze všech nemocensky pojištěných⁸. V roce 2023 dohromady v těchto odvětvových sekcích více než tři čtvrtiny z nemocensky pojištěných osob tvořily ženy. Jen v sekci Zdravotní a sociální péče to bylo více než 80 %.

Graf 1.2: Průměrný počet nemocensky pojištěných osob podle odvětví (sekce CZ-NACE), 2013 a 2023

Zdroj: ČSÚ

Mezi roky 2013 a 2023 došlo k nárůstu počtu nemocensky pojištěných téměř o 327 tis. osob (tj. o 7 %). Na tomto nárůstu se podílely především ženy. Jejich počet za deset let vzrostl o více než desetinu (10,7 %), což v absolutním vyjádření představuje nárůst o 233 tisíce. Jen pro srovnání, počet mužů se zvýšil o 4 % (93 tis.). Tomu odpovídá i srovnání dle odvětví. Nejvíce pojištěnců, více než 103 tis. (tedy 31 %) přibýlo v sekci Zdravotní a sociální péče. Přičemž jen nárůst oproti roku 2019 – v souvislosti s nebývalým náporům na zdravotnictví v podobě pandemie, potažmo i důsledkem stárnutí populace – činil 60 tis., resp. 16 %. Odvětvovou sekcí s druhým nejvyšším absolutním přírůstkem za poslední desetiletí bylo Vzdělávání. Zde vzrostl počet nemocenských pojištěnců o 83 tis, což představovalo 25% nárůst.

⁷ Celý název sekce O: Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení.

⁸ Uvedený podíl nezahrnuje vojáky z povolání, příslušníky Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR, Celní správy ČR, Vězeňské služby ČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace. Správcem registrů těchto příslušníků je služební orgán v oborech své působnosti.

Výrazné zvýšení bylo zaznamenáno i v odvětvové sekci Informační a komunikační činnosti, kde počet nemocensky pojištěných osob za posledních deset let vzrostl o 43 tis., tj. o 37 %. Tato odvětvová sekce zahrnuje řadu ekonomických činností od vydavatelských, audiovizuálních a mediálních činností přes telekomunikace až po činnosti v oblasti informačních a komunikačních technologií. Tam spadá např. programování či IT poradenství a zpracování dat. Největší nárůst počtu nemocensky pojištěných osob byl v této sekci zaznamenán v oddílu Činnosti v oblasti informačních technologií (CZ-NACE 62), kde se počet pojištěnců od roku 2018 zvýšil o více než čtvrtinu (tj. o 21 tis.).

Naopak odvětvími, která měla v roce 2023 méně pojištěnců než v roce 2013, byly Těžba a dobývání, kde došlo k poklesu o 15 tis. (44 %), dále Zemědělství, lesnictví a rybářství (–6 tis.; 6 %).

Sekce Ubytování, stravování a pohostinství zažila mezi roky 2019 a 2022 pokles počtu nemocensky pojištěných ze 153 tis. na 139 tis., čili o 14 tis. (9 %). Zde svou roli patrně sehrála proticovidová opatření v podobě omezení provozu restaurací a uzavření ubytovacích zařízení. V roce 2023 čítala 144 tis. nemocensky pojištěných.

V roce 2023 vzrostl meziročně počet pojištěnců v sekci Zdravotní a sociální péče o 24 tis. (6 %). Jde o největší absolutní meziroční nárůst ze všech sledovaných odvětvových sekcí. Nárůst o více než 10 tisíc pojištěnců nastal v odvětvových sekcích Administrativní a podpůrné činnosti (13 tis.; 5 %) a Vzdělávání (11 tis.; 3 %). Naopak o 20 tis. (2 %) klesl počet pojištěnců ve Zpracovatelském průmyslu.

Průměrný počet nemocensky pojištěných mladistvých – ukazatel udává průměrný počet nemocensky pojištěných osob mladších 18 let (viz § 350 odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů).

Způsob výpočtu:

Průměrný počet nemocensky pojištěných mladistvých = počet dnů nemocenského pojištění jednotlivých pojištěných mladistvých ve vykazovaném období / počet kalendářních dnů ve vykazovaném období.

V roce 2023 bylo evidováno 14,4 tis. nemocensky pojištěných mladistvých, tedy osob mladších 18 let. Na celkovém počtu pojištěnců se podíleli 0,3 %. Jejich počet meziročně vzrostl z 11,7 tis. o 2 622 osob, tj. o 22 %.

4.2 Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti

4.2.1 Počet případů dočasné pracovní neschopnosti

Četnost dočasné pracovní neschopnosti (DPN) odráží ukazatel o počtu nově hlášených případů pracovní neschopnosti. Tento absolutní ukazatel je rovněž vhodný pro posouzení trendů vývoje pracovní neschopnosti v čase. Avšak z pohledu porovnání jednotlivých odvětví ekonomických činností či velikosti podniku má vyšší vypovídací schopnost **ukazatel relativní** – počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti **na 100 pojištěnců** v dané kategorii, např. ve zpracovatelském průmyslu či v malých podnicích.

Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti – ukazatel zahrnuje nově hlášené případy pracovní neschopnosti ve sledovaném období na základě hlášení o vzniku pracovní neschopnosti nemocensky pojištěných osob.

Počet případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců – ukazatel vyjadřuje počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti, které připadají v průměru na 100 nemocensky pojištěných osob.

V roce 2023 bylo v Česku nahlášeno celkem **2 535 tis. případů pracovní neschopnosti**. To je o 27 % (923 tis.) případů méně než v předchozím roce. Do počtu případů pro nemoc jsou kromě nemocí jako takových započteny i karantény a izolace. Kromě navýšení počtu případů nemocí, karantén a izolací byl ovšem nárůst částečně způsoben i metodologicky.

Od 17. ledna do 28. února 2022 při testování na covid-19 byly některým pracujícím vydány neschopenky pro karanténu či izolaci duplicitně. V zájmu operativního jednání při jejich vyřizování vydávali neschopenky jak praktičtí lékaři, tak krajské hygienické stanice. Z dostupných zdrojových databází však není možné duplicitní případy identifikovat a ani vyčíslit jejich míru. Údaje za rok 2022 tudíž nejsou srovnatelné s údaji za ostatní roky.

Do jisté míry má duplicitní vydávání neschopenek kromě počtu nahlášených případů vliv i na další prezentované a z nich odvozené ukazatele (počet kalendářních dnů v pracovní neschopnosti, průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti, průměrný denní stav dočasně práce neschopných).

Dále bude v této analytické části rok 2023 srovnáván především s rokem 2021, s obdobím před pandemií (rokem 2019) nebo vývojem za posledních 10 let (rokem 2013). V případě údajů za 2. pololetí, výše uvedené omezení neplatí a tak je možno srovnávat i meziroční změny mezi druhou polovinou roku 2023 a 2022.

Tab. 2.1: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti podle příčiny a pohlaví, 2013–2023 (v tis.)

Rok	Celkem	podle pohlaví		Pro nemoc	podle pohlaví		Pro pracovní úrazy	podle pohlaví		Pro ostatní úrazy	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
2013	1 331,5	638,2	693,3	1 168,1	528,7	639,4	42,9	30,4	12,5	120,5	79,1	41,4
2014	1 314,8	631,7	683,1	1 146,3	518,5	627,8	45,1	31,7	13,3	123,4	81,5	42,0
2015	1 563,5	751,8	811,7	1 383,9	632,6	751,3	46,3	32,1	14,2	133,3	87,0	46,2
2016	1 633,3	784,1	849,3	1 440,9	658,2	782,7	47,4	32,6	14,8	145,0	93,2	51,8
2017	1 707,5	814,5	893,0	1 510,9	687,8	823,1	47,5	32,6	14,9	149,1	94,1	55,1
2018	1 849,5	874,3	975,2	1 650,3	746,8	903,5	46,2	31,3	14,9	153,0	96,1	56,8
2019	1 914,8	902,3	1 012,5	1 711,2	772,9	938,3	44,6	30,1	14,5	159,0	99,3	59,7
2020	2 391,0	1 141,8	1 249,2	2 202,7	1 022,3	1 180,4	41,4	28,7	12,7	147,0	90,9	56,1
2021	2 754,8	1 342,9	1 411,9	2 549,7	1 213,5	1 336,3	44,9	31,1	13,8	160,1	98,3	61,8
2022*	3 457,6	1 588,5	1 869,1	3 240,3	1 453,3	1 787,1	44,6	29,9	14,7	172,7	105,4	67,3
2023	2 535,2	1 134,2	1 401,0	2 323,2	1 004,5	1 318,7	43,5	28,5	14,9	168,4	101,1	67,4

* Údaje za rok 2022 (celkem a pro nemoc) nejsou srovnatelné s údaji za ostatní roky.

Zdroj: ČSÚ

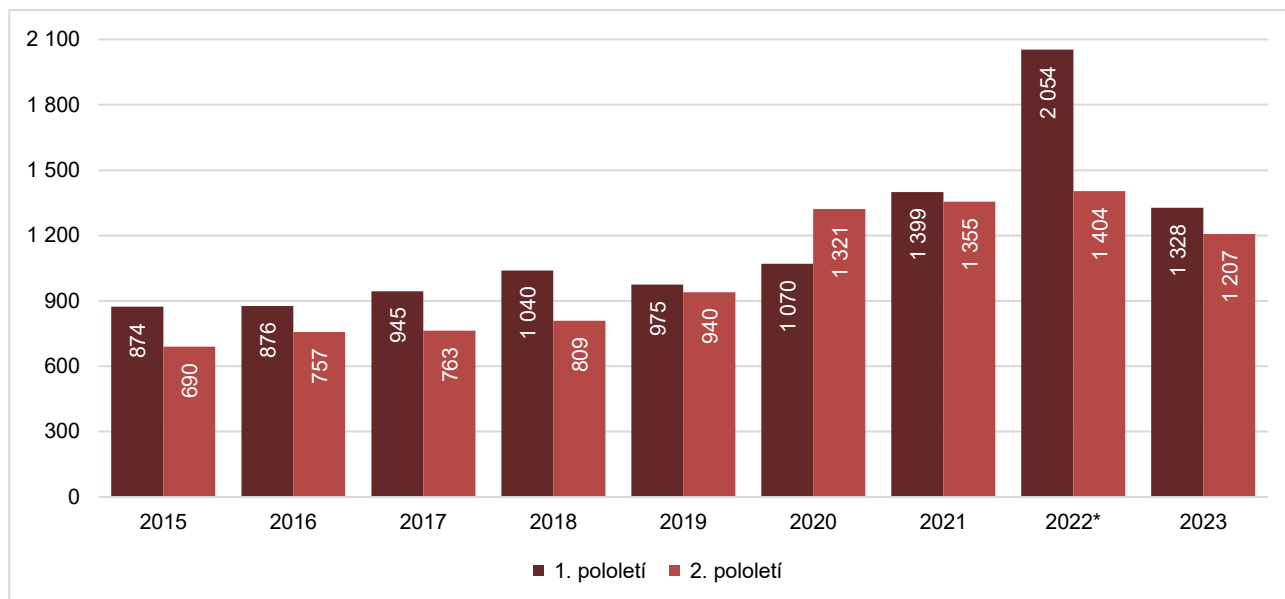
Za druhé pololetí roku 2023 bylo nahlášeno celkem 1 207 tis. případů dočasné pracovní neschopnosti, z toho 91 % (1 102 tis.) případů bylo pro nemoc. Meziročně je to u neschopností pro nemoc o 15 % (195 tis.) případů méně. Na rozdíl od let 2020 a 2021 už je v pololetních datech roku 2023 vidět větší rozdíl v počtu případů v prvním a druhém pololetí, ve prospěch toho prvního, jak dokládá graf 2.1 (resp. 2.3).

Vedle pandemie mělo na nárůst počtu případů pracovní neschopnosti v posledních 4 letech vliv (ačkoliv ve srovnání s pandemií podružný) i **zrušení karenční doby od 1. července 2019**, kdy zaměstnanec dostává náhradu mzdy již od prvního dne, a nikoliv až od čtvrtého, jako tomu bylo od roku 2009 až do června 2019. Ve srovnání s 2. pololetím 2019 (tedy obdobím před pandemií), se počet neschopenek pro nemoc v druhé polovině roku 2023 zvýšil o necelou třetinu (31 %), což v absolutním vyjádření představuje nárůst o 264 tis. případů. Pokud bychom srovnali prvních šest měsíců těchto dvou let, počet neschopenek pro nemoc se zvýšil dokonce o 40 % (348 tis. případů).

Počet nově hlášených případů za celý rok 2023 se dostal mezi hodnoty z let 2020 a 2021. Ve srovnání **s předpandemickým rokem 2019** přibýlo 620 tis. (32 %) případů. Největší nárůst je patrný u případů pro nemoc. Činil 612 tis., tj. 36 %. Mezi ženami vzrostl počet případů pro nemoc v tomto období o 380 tis. (41 %). U mužů se zvýšil o 232 tis. (30 %).

V roce 2023 bylo vystaveno 44 tis. neschopenek pro **pracovní úraz**. Po jednoletém poklesu v roce 2020, kdy došlo ke 41 tis. pracovních úrazů vyžadujících pracovní neschopnost, se čísla vrátila na hodnotu z roku 2019. Meziročně se počet neschopností z důvodu pracovních úrazů o 1,1 tis. snížil. Stejně tak ubylo i **mimopracovních úrazů**, kvůli nimž byla vydána neschopenka. Ze 173 tis. na 168 tis.

Graf 2.1: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti, 2015–2023

* 1. pol. 2022 není srovnatelné s ostatními 1. pololetími.

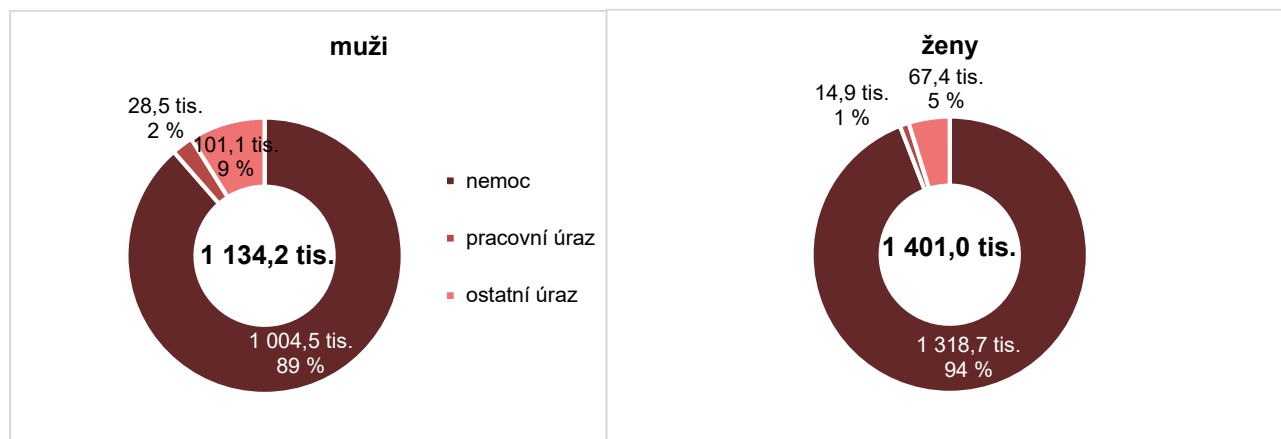
Zdroj: ČSÚ

Ženy nastupují do pracovní neschopnosti častěji, v roce 2023 v 55 % případů, což je nebývale vysoký podíl, který opět může mít souvislost s migrací z Ukrajiny. Celkem bylo evidováno 1 401 tis. případů pracovní neschopnosti žen. Počet neschopenek mužů byl o 267 tis. nižší. Pokud se zaměříme na dočasné pracovní neschopnosti **pro nemoc**, je rozdíl ještě větší. Ženy vykázaly o 314 tis. případů dočasné pracovní neschopnosti **pro nemoc** více než muži.

Z celkového počtu nově hlášených případů PN (pracovní neschopnosti) pro **pracovní úrazy** připadala v roce 2023 na ženy třetina (34 %) z nich. Tato skutečnost je dána i odlišnou odvětvovou strukturou zaměstnanosti žen a mužů. Odvětví, kde převládají muži a vyskytují se zvýšená rizika pracovního úrazu, jsou např. Těžba a dobývání, Zpracovatelský průmysl, Stavebnictví, Doprava a skladování či Zemědělství, lesnictví, rybářství. Naopak odvětvové sekce, kde převažují v zaměstnání ženy a rizika pracovních úrazů bývají méně častá, jsou Peněžnictví a pojišťovnictví, Veřejná správa, Vzdělávání nebo Zdravotní a sociální péče.

Až do roku 2020 byl u pracovních neschopností z **důvodu nemoci** podíl **podle pohlaví** dlouhodobě relativně konstantní. Neschopenky mužů činily maximálně 46 %. V roce 2021 se podíl zvýšil na 48 % a o rok později opět poklesl na 45 %. V roce 2023 se muži na pracovních neschopnostech z důvodu nemoci podíleli ze 43 %. U pracovních neschopností zapříčiněných úrazem podíl žen v čase roste. Toto je zřejmé zejména u jiných než pracovních úrazů, kdy v roce 2013 ženy nahlásily 41 tis. případů, kdežto v roce 2023 to bylo 67 tis. úrazů. Absolutní nárůst je však patrný i u mužů, počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti z důvodu **nepracovních (ostatních) úrazů** v roce 2013 činil 79 tis. a o 10 let to bylo více než 100 tis.

Z hlediska **příčin** se u **žen** v minulém roce 1 319 tis. (94 %) nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti týkalo nemoci, 15 tis. (1 %) pracovních úrazů a 67 tis. (5 %) ostatních úrazů. **Muži** byli v roce 2023 v pracovní neschopnosti z důvodu nemoci v 1 005 tis. případů (89 %), kvůli pracovnímu úrazu ve 29 tis. případech (2 %) a z důvodu ostatních úrazů ve 101 tis. případů (9 %).

Graf 2.2: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti podle příčiny a pohlaví, 2023

Zdroj: ČSÚ

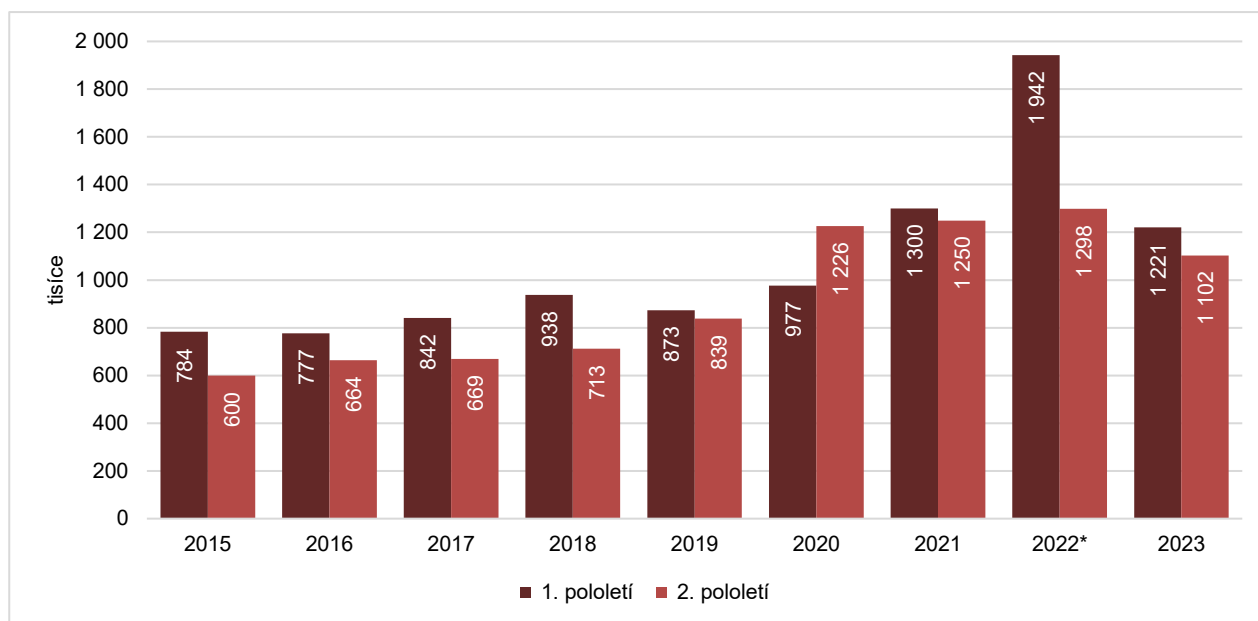
Dopad legislativních změn na výskyt pracovní neschopnosti je zřejmý zejména na vývoji případů pracovní neschopnosti **pro nemoc**. Na počet případů pracovní neschopnosti pro úrazy takový vliv nemají. Legislativní úpravy ve vyplácení dávek nemocenského se nejvíce projevují v četnosti případů méně závažných a krátkodobých pracovních neschopností, např. u nemocí dýchacích cest (běžná nachlazení, záněty horních cest dýchacích apod.).

Do roku 2018 platil trend, že **v prvním půlroce** je hlášeno značně více případů pracovní neschopnosti než v pololetí druhém. Možným vysvětlením mohou být jarní chřipkové epidemie. Naopak poklesu v druhém pololetí nahrávají prázdniny, zejména letní, ale také podzimní a vánoční. Pokud se nejedná o onemocnění závažnějšího charakteru, může se pojištěnec během dovolené sám zotavit bez nutnosti návštěvy lékaře a vystavení pracovní neschopnosti. Jak již bylo zmíněno výše, jedním z faktorů, které zapříčinily meziroční nárůst počtu nových případů pracovní neschopnosti **způsobených nemocí** oproti 2. pol. 2018, je patrně **zrušení karenční doby od 1. července 2019**, kdy je náhrada mzdy od zaměstnavatele zaměstnanci vyplácena již od prvního dne, a nikoliv až od čtvrtého. Rozdíl mezi prvním a druhým pololetím v roce 2019 již tedy nebyl tak výrazný jako v předchozích letech.

V roce 2020 statistiky pracovní neschopnosti ovládla **koronavirová pandemie**, kdy v druhém pololetí Česko zasáhla podzimní vlna onemocnění. Zatímco mezi prvními pololetími roku 2019 a 2020 došlo k nárůstu o 104 tis. (o 12 %) případů pracovní neschopnosti pro nemoc, mezi druhými pololetími se počet navýšil o 387 tis. (o 46 %). Přestože se v 1. pol. 2021 začalo s očkováním proti onemocnění covid-19, počet neschopenek zejména z důvodu karantén byl i nadále mimořádný. Za 1. pol. 2021 bylo nahlášeno celkem 1 300 tis. případů dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc, tedy o polovinu více než v době před pandemií.

Během 1. pol. 2020 se počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti pro nemoc blížil milionu. Dva roky nato už se (pravděpodobně vlivem vysoce infekční a na očkování nereagující varianty covidu-19 omikron, ale rovněž z výše zmíněných metodologických důvodů) blížil dvěma milionům. Za prvních 6 měsíců roku 2022 bylo nahlášeno více případů než za celý rok 2019.

Počet nově hlášených případů se zatím neblíží (neklesá k) hodnotám z roku 2019. Důvodem může být oslabená imunita po nucené izolaci a nošení respirátorů. V souvislosti se zkušenostmi během pandemie se patrně snížila i společenská přijatelnost týkající se přecházeného akutního onemocnění. Naopak s utlumením covidového náporu se dá předpokládat, že pacienti podstupují plánované zákroky, jež byly během pandemie odkládány, které následně vyžadují dočasnou pracovní neschopnost.

Graf 2.3: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc, 2015–2023

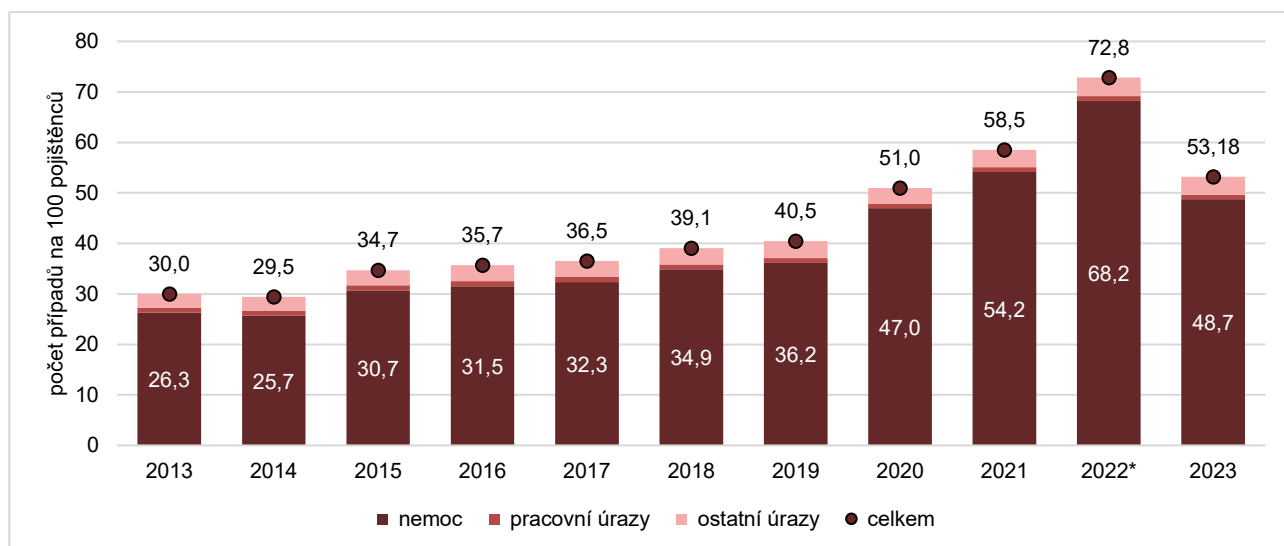
* 1. pol. 2022 není srovnatelné s ostatními 1. pololetími.

Zdroj: ČSÚ

V porovnání počtu nově hlášených případů pracovní neschopnosti z důvodu nemoci v druhém pololetí roku 2018 a stejného období v roce 2020 došlo k nárůstu o 72 %. Graf 2.3 dále ilustruje vysoké hodnoty v druhých pololetích let 2020 a 2021, kam spadají podzimní vlny onemocnění covid-19. Toto období už ovšem nevykazuje takový meziroční nárůst. Na podobné úrovni se nachází údaj za 2. polovinu roku 2022. Dramatické zvýšení počtu případů pracovní neschopnosti pro nemoc (+642 tis., 49 %) lze vidět v 1. pololetí roku 2022. To je ovšem do určité míry zkresleno. Jak již bylo zmíněno výše, ve statistikách ze začátku roku 2022 se mohou nacházet duplicity vzniklé v zájmu zajištění co nejrychlejšího zabránění šíření onemocnění. Tyto případy však není možné identifikovat a z celkových dat vyloučit.

V relativním přepočtu na 100 pojištěnců v roce 2023 oproti době před pandemií, tj. rokem 2019 přibylo 13 případů pracovní neschopnosti bez ohledu na příčinu a hodnota tak činila 53 případů. Na 100 pojištěnců připadalo 49 nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti **pro nemoc**, což byl dvojnásobek oproti roku 2012. Zatímco u mužů počet případů pracovní neschopnosti celkem (ať už pro nemoc nebo úraz) dosáhl 48, mezi ženami se jednalo o 58 neschopností.

Co se týče počtu neschopenek z důvodu **úrazů**, tak pokud pomineme rok 2020, kdy počet úrazů na 100 pojištěnců poklesl, panuje zde víceméně stagnace. Dá se předpokládat, že výkyv ve zmíněném roce souvisel s vyhlášením nouzového stavu, celkovým omezením pohybu, uzavřením některých podniků a větší mírou práce z domova. Počet neschopenek z důvodu **pracovního úrazu** se pohybuje okolo 1 případu na 100 pojištěnců. **U mimopracovních úrazů** hodnota v roce 2023 činila 3,5.

Graf 2.4: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců podle příčiny, 2013–2023

* Údaje za rok 2022 (celkem a pro nemoc) nejsou srovnatelné s údaji za ostatní roky.

Zdroj: ČSÚ

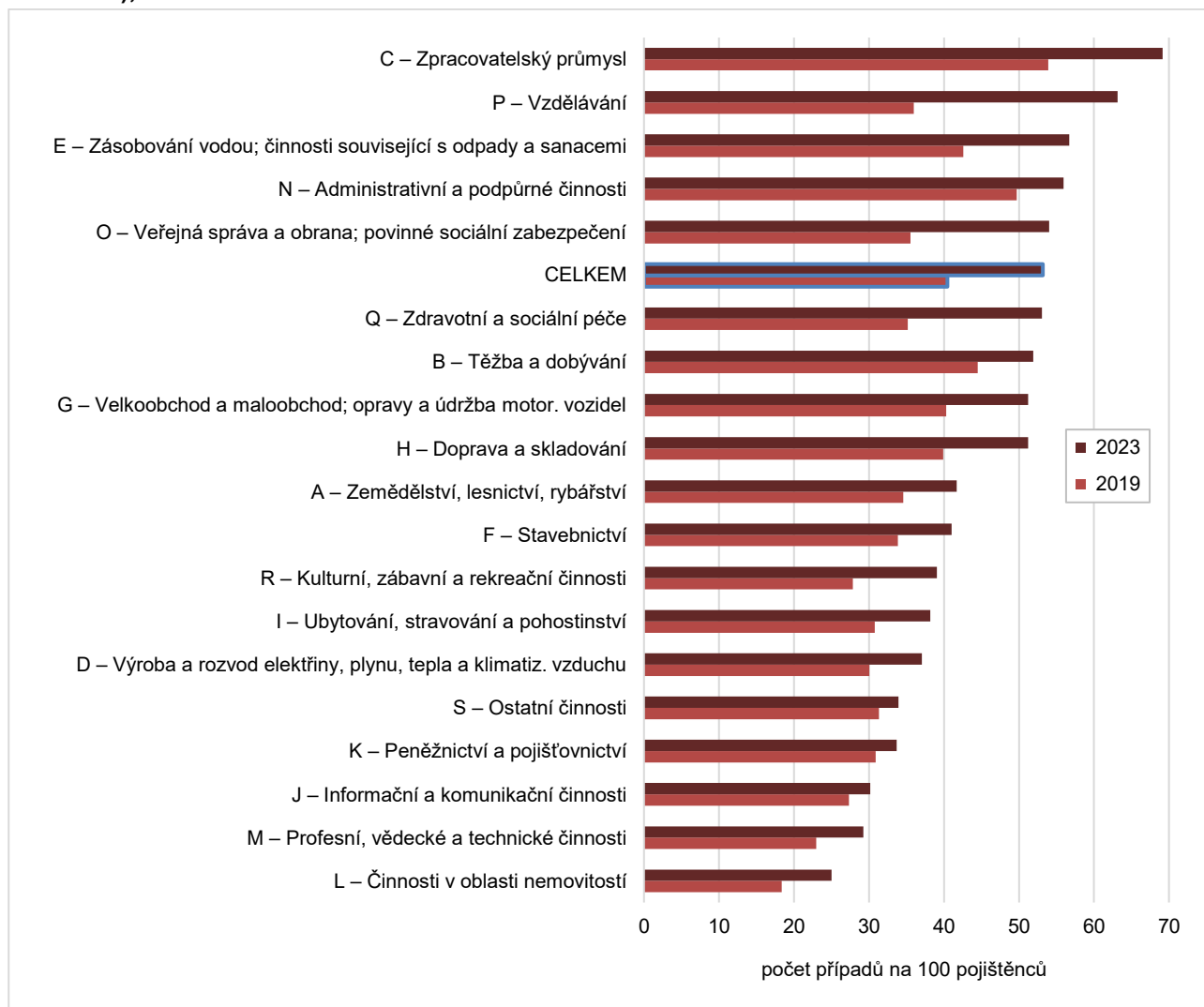
Nejvíce nových případů dočasné pracovní neschopnosti bylo v roce 2023 nahlášeno v subjektech, které dle převažující ekonomické činnosti spadají do **odvětvové sekce** Zpracovatelský průmysl (814 tis. případů) a Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel (322 tis.). Není divu, protože jde o odvětví, kde pracuje nejvíce osob, jak bylo uvedeno výše v kap. 4.1. Naopak nejméně případů bylo v absolutních číslech hlášeno v odvětvích Těžba a dobývání (10 tis.) a Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (14 tis.).

V porovnání **s rokem 2019** vzrostl počet případů dočasné pracovní neschopnosti ve všech sekcích ekonomické činnosti kromě sekcí Těžba a dobývání a Ostatní činnosti (sekce S), kam spadají například činnosti podnikatelských, zaměstnavatelských, profesních a odborových organizací nebo i kadeřnické, kosmetické a obdobné činnosti. Procentuálně nejvíce v odvětvové sekci Vzdělávání, a to téměř jednou tolik, o 96 % (130 tis.). Absolutně nejvíce (o 149 tis.) se počet případů zvýšil ve Zpracovatelském průmyslu.

I v porovnání s rokem 2013, tj. **za deset let**, vzrostl počet případů dočasné pracovní neschopnosti nejvíce v odvětvové sekci Vzdělávání, a to více než čtyřnásobně (+ 212 %). Více než třikrát (+173 %) vzrostl tento ukazatel i v subjektech s převažující ekonomickou činností Zdravotní a sociální péče. Dvojnásobně pak počet případů dočasné pracovní neschopnosti za deset let vzrostl například i v sekcích Veřejná správa⁹, Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel či Doprava.

Absolutní počty nově hlášených případů jsou ovlivněny odvětvovou strukturou národního hospodářství a zaměstnaností v jednotlivých odvětvích. Z toho důvodu má vyšší vypovídací schopnost již zmíněný relativní ukazatel – počet nově hlášených případů na 100 pojištěnců v daném odvětví.

⁹ Celý název sekce O: Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení.

Graf 2.5: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců podle odvětví (sekce CZ-NACE), 2019 a 2023

Zdroj: ČSÚ

Nejvíce případů dočasné pracovní neschopnosti **na 100 pojištěnců** bylo v roce 2023 zaznamenáno rovněž v odvětví Zpracovatelský průmysl (69). Následovalo Vzdělávání (63) a Zásobování vodou; činnosti související s odpady a sanacemi (57).

Nejnižší počet případů dočasné pracovní neschopnosti v přepočtu na 100 nemocensky pojištěných byl evidován v odvětví Činnosti v oblasti nemovitostí (25) a Profesní, vědecké a technické činnosti (29). Celorepublikový průměr bez ohledu na odvětví činil již zmíněných 53 případů na 100 pojištěnců.

Vývoj počtu případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců v jednotlivých odvětvích je zřejmý z grafu 2.5, resp. z tabulky 2.2. V roce 2023 bylo nahlášeno o 23 případů na 100 pojištěnců více než před 10 lety. Nejdynamičtější nárůst za tu dobu je patrný ve Vzdělávání (+38 případů, tj. 150 %), resp. ve Zpracovatelském průmyslu, kde hodnota ukazatele vzrostla o 32 případů v přepočtu na 100 pojištěných, tj. 84 %). Ve všech sekcích došlo za zmiňované období ke zvýšení počtu případů na 100 pojištěných osob.

Nejvyšší počet (63) případů pracovní neschopnosti **pro nemoc** v přepočtu **na 100 pojištěnců** zaznamenal Zpracovatelský průmysl a v závěsu s 60 případy se umístila sekce Vzdělávání. U druhé zmiňované sekce se počet neschopností oproti období před pandemií zvýšil o 27 případů. Enormní nárůst by mohl souviset s nelehkými výzvami, kterými si pracovníci ve školství za uplynulé 4 roky prošli. Od distanční výuky, přes opětovnou adaptaci na prezenční výuku, až po integraci ukrajinských dětí. Nárůsty přes 15 případů pracovní neschopnosti pro nemoc na 100 pojištěnců zaznamenaly i sekce Zpracovatelský průmysl či Veřejná správa

a obrana; povinné sociální zabezpečení. Naopak v sekci Peněžnictví a pojišťovnictví; Informační a komunikační činnosti či Ostatní činnosti (sekce S) došlo k nejmenším nárůstům, a sice o 3 případy na 100 pojištěnců.

Tab. 2.2: Nově hlášené případy dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců podle odvětví (sekce CZ-NACE), 2013–2023

Sekce CZ-NACE	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022*	2023
Celkem	30,0	29,5	34,7	35,7	36,6	39,1	40,5	51,0	58,5	72,8	53,2
A – Zemědělství, lesnictví a rybářství	27,4	26,5	30,6	30,9	32,4	34,4	34,6	43,0	52,8	58,1	41,7
B – Těžba a dobývání	38,9	36,0	39,7	39,7	39,5	42,7	44,5	71,1	70,1	75,3	51,9
C – Zpracovatelský průmysl	37,6	37,7	45,1	47,2	48,2	51,8	53,9	67,1	80,4	94,6	69,1
D – Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu	20,2	19,7	23,0	23,5	25,3	29,0	30,0	36,1	41,9	51,5	37,0
E – Zásobování vodou; činnosti související s odpady a sanacemi	29,8	29,7	34,5	36,1	37,7	40,9	42,6	51,8	65,6	75,4	56,7
F – Stavebnictví	28,9	27,0	30,9	31,2	31,6	32,7	33,9	44,2	52,4	56,0	41,0
G – Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	26,6	26,3	30,3	33,8	34,5	37,6	40,3	49,9	56,9	71,7	51,2
H – Doprava a skladování	27,5	27,3	32,5	33,6	36,4	39,2	39,9	50,0	61,2	70,0	51,2
I – Ubytování, stravování a pohostinství	23,7	23,7	26,9	28,0	27,9	29,9	30,8	41,5	39,2	51,9	38,2
J – Informační a komunikační činnosti	23,0	21,7	23,1	23,8	24,7	25,7	27,3	26,0	28,9	38,7	30,2
K – Peněžnictví a pojišťovnictví	26,6	25,2	28,3	27,8	27,3	29,4	30,9	30,2	31,2	41,7	33,7
L – Činnosti v oblasti nemovitostí	14,7	14,0	16,3	16,5	15,7	17,4	18,4	24,3	28,7	34,5	25,0
M – Profesní, vědecké a technické činnosti	19,4	18,3	21,1	21,3	21,8	22,5	23,0	27,6	30,3	39,5	29,3
N – Administrativní a podpůrné činnosti	36,1	40,3	48,2	49,4	48,6	48,6	49,7	56,9	66,4	70,4	56,0
O – Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	28,1	26,3	31,5	30,7	31,3	34,0	35,5	44,9	52,7	77,0	54,0
P – Vzdělávání	25,2	24,4	30,5	30,5	32,6	35,9	36,0	43,3	55,7	86,4	63,1
Q – Zdravotní a sociální péče	25,5	25,4	29,7	30,4	31,3	33,7	35,2	59,7	52,1	72,2	53,1
R – Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	20,9	20,5	24,1	24,6	24,4	26,8	27,9	34,1	36,5	56,1	39,1
S – Ostatní činnosti	23,5	23,5	27,5	28,1	27,8	29,8	31,3	40,6	44,2	56,3	33,9

* Údaje za rok 2022 nejsou srovnatelné s údaji za ostatní roky.

Zdroj: ČSÚ

Nejvíce případů dočasné pracovní neschopnosti **pro pracovní úraz** na 100 pojištěnců, což je možné chápat jako ukazatel vyjadřující „stupeň rizikovosti“ daného odvětví, bylo v roce 2023 (ale je již dlouhodobě) evidováno u sekce Zemědělství, lesnictví a rybářství (2,3), následované oblastmi Zásobování vodou; činnosti související s odpady a sanacemi (2,0) a Těžba a dobývání (1,8). Naproti tomu nejméně pracovních úrazů bylo zaznamenáno ve firmách působících v odvětví Peněžnictví a pojišťovnictví a Informační a komunikační činnosti (obě sekce shodně 0,09). Průměrně za všechna odvětví připadalo na 100 pojištěnců 0,9 případu pracovní neschopnosti pro pracovní úraz. Více o pracovních úrazech v kap. 4.5.

Rozdíly v pracovní neschopnosti lze zkoumat i podle **velikosti podniku**. V relativním pojetí při přepočtu na 100 pojištěnců dominovaly firmy zaměstnávající 50–99 zaměstnanců. Tyto firmy během roku 2023 v průměru zaznamenaly 62 pracovních neschopností v přepočtu na 100 pojištěnců. Za nimi se nacházely středně velké podniky, které mají 100–249 zaměstnanců, resp. velké s více než 250 zaměstnanci. Obě tyto velikostní kategorie podniku vykazaly 60 případů pracovních neschopností v přepočtu na 100 pojištěnců. Daleko méně případů pracovní neschopnosti vykazaly firmy mající do 50 zaměstnanců, kde na 100 pojištěnců připadlo 41 hlášení. A zcela nejméně případů bylo zaznamenáno u OSVČ, a sice 15 na 100 nemocensky pojištěných OSVČ. Zde je nutné mít na paměti, že nemocenské dávky jsou vypláceny až od 15. dne pracovní

neschopnosti (do té doby vyplácí náhradu mzdy zaměstnavatel), a proto se OSVČ nevyplatí při krátkodobější nemoci nastupovat do pracovní neschopnosti.

Dalším kritériem, podle kterého je možné hodnotit pracovní neschopnost nemocensky pojištěných, je rozdělení na **podniky domácí vs. podniky pod zahraniční kontrolou**. Např. v nefinančních podnicích pod zahraniční kontrolou v roce 2023 připadlo na 100 nemocensky pojištěných 65 nahlášených případů v porovnání se 48 případy v domácích nefinančních podnicích. Pracovní neschopnost zaměstnanců v domácích podnicích však trvala v průměru o 7 dnů déle (35 dnů) než u podniků pod zahraniční kontrolou (28 dnů). Podrobnější údaje za nefinanční podniky viz tabulková příloha – část 5.

4.2.2 Délka trvání dočasné pracovní neschopnosti

Pro posouzení vývoje pracovní neschopnosti je důležité nejen zjištění, jak často zaměstnanci do pracovní neschopnosti nastupují, ale i to, jak dlouho v pracovní neschopnosti zůstávají.

Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti – ukazatel udává celkový počet kalendářních dnů, po které byli v daném období (roce) nemocensky pojištěni práce neschopni. Počet kalendářních dnů strávených v pracovní neschopnosti je zjišťován na základě hlášení o vzniku a ukončení pracovní neschopnosti. Údaj zahrnuje dny pracovní neschopnosti vč. dnů u těch případů, které vznikly před sledovaným obdobím a v počtu nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti za toto období zařazeny nejsou. Maximální doba zápočtu je délka sledovaného období (365 resp. 366 dnů) bez ohledu na délku trvání pracovní neschopnosti daného případu. Do počtu kalendářních dnů pracovní neschopnosti patří i pracovní neschopnost vzniklá po zániku pojištění v tzv. ochranné lhůtě sedmi kalendářních dnů.

Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti ve dnech – ukazatel vyjadřuje, kolik kalendářních dnů pracovní neschopnosti v průměru připadá na jeden nově hlášený případ pracovní neschopnosti. Ukazatel je též nazýván **Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti na 1 nově hlášený případ**. Nově hlášený případ musí být vzniklý ve sledovaném období, kdežto do dnů pracovní neschopnosti (maximálně v délce sledovaného období, tedy 365 resp. 366 dnů) se započítávají i dny z případů PN, které mohly vzniknout již v předchozím období, ale byly ukončeny či nadále trvají v průběhu sledovaného období.

Způsob výpočtu:

$$\text{Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti ve dnech} = \frac{\text{počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti}}{\text{počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti}}$$

Během roku 2023 strávili pojištěnci 79 564 tis. dnů v dočasné pracovní neschopnosti. Oproti roku 2019 je to o 1,6 mil. (2 %) méně. Mezi rokem 2019 a 2020 počet prudce vzrostl z 81 205 tis. prostonaných dnů na 94 246 tis. dnů (tj. o 16 %).

Tab. 2.3: Kalendářní dny dočasné pracovní neschopnosti podle příčiny a pohlaví, 2013–2023 (v tis.)

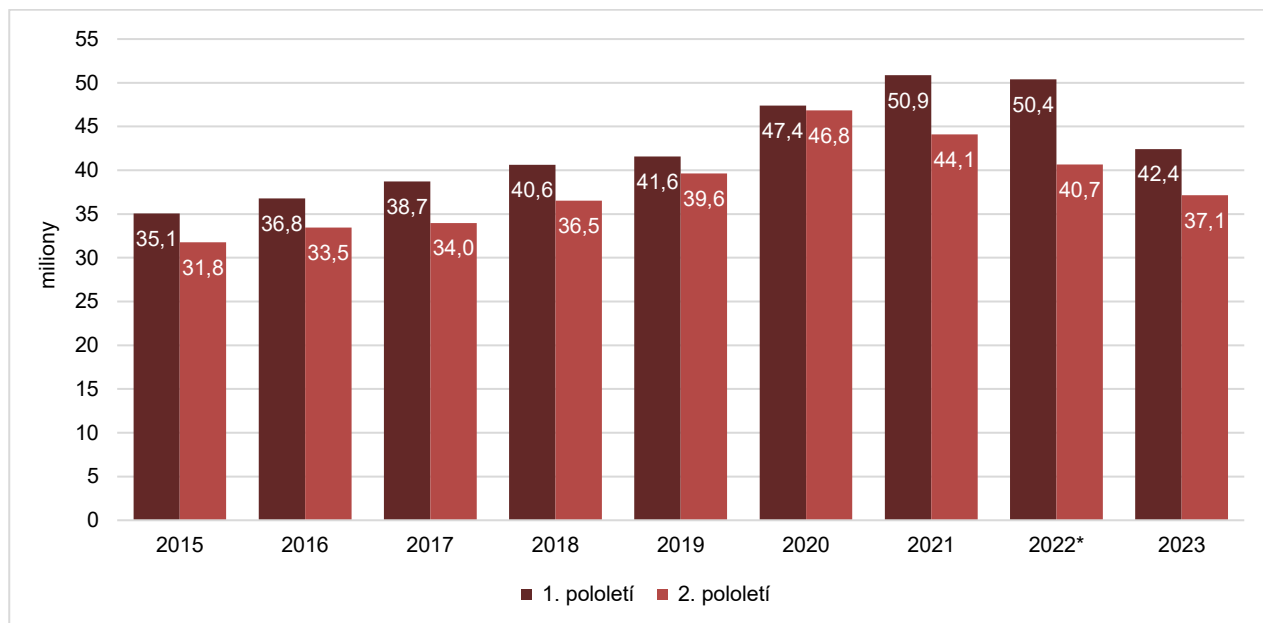
Rok	Celkem	podle pohlaví		Pro nemoc	podle pohlaví		Pro pracovní úrazy	podle pohlaví		Pro ostatní úrazy	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
2013	58 587	27 024	31 563	49 582	21 147	28 435	2 392	1 689	702	6 613	4 188	2 425
2014	60 235	27 429	32 806	51 093	21 441	29 652	2 447	1 723	724	6 695	4 265	2 431
2015	66 817	30 473	36 345	57 013	24 152	32 861	2 569	1 775	794	7 236	4 546	2 689
2016	70 252	31 874	38 378	60 094	25 396	34 697	2 575	1 761	814	7 583	4 717	2 866
2017	72 678	33 089	39 588	62 113	26 463	35 650	2 583	1 765	818	7 982	4 862	3 120
2018	77 158	35 223	41 934	66 223	28 379	37 845	2 571	1 741	830	8 363	5 104	3 260
2019	81 205	37 043	44 162	69 903	30 002	39 900	2 533	1 709	823	8 770	5 331	3 438
2020	94 246	43 214	51 032	82 287	35 854	46 434	2 585	1 766	819	9 373	5 594	3 779
2021	94 950	44 255	50 695	83 363	37 211	46 152	2 607	1 791	816	8 979	5 253	3 726
2022*	91 064	41 382	49 681	79 190	34 214	44 976	2 514	1 692	822	9 360	5 476	3 884
2023	79 564	36 126	43 439	67 864	29 177	38 687	2 441	1 603	838	9 259	5 346	3 913

* Údaje za rok 2022 (celkem a pro nemoc) nejsou srovnatelné s údaji za ostatní roky.

Zdroj: ČSÚ

Většina dnů pracovní neschopnosti (85 %) byla v roce 2023 způsobena nemocí, v absolutním počtu 67 864 tis. Ženy byly na neschopence celkem 43 439 tis. dnů, což je o 7 313 tis. dnů více než muži.

Graf 2.6: Kalendářní dny dočasné pracovní neschopnosti, 2015–2023

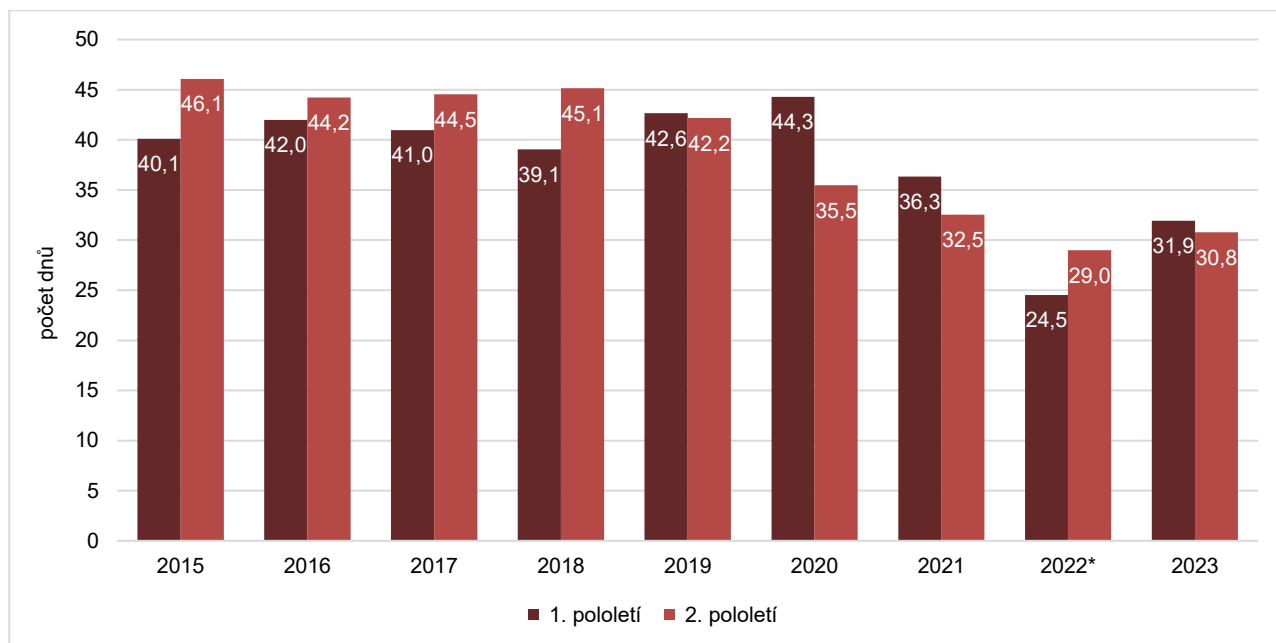

* 1. pol. 2022 není srovnatelné s ostatními 1. pololetími.

Zdroj: ČSÚ

Celkový počet dnů pracovní neschopnosti za rok 2022 byl zatížen duplicitami z počátku roku. Druhé pololetí už touto skutečností ovlivněno nebylo a v 2. pol. 2023 už potřetí v řadě došlo k poklesu počtu kalendářních dnů v neschopnosti během druhé poloviny roku. Ve 2. pololetí roku 2023 byl počet dnů dočasné pracovní neschopnosti nižší než v předcovidovém období, v 2. pol. 2019.

Graf 2.7: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti, 2015–2023

* 1. pol. 2022 není srovnatelné s ostatními 1. pololetími.

Zdroj: ČSÚ

Zatímco během covidu se průměrná délka trvání případu pracovní neschopnosti snižovala (z důvodu velkého množství krátkodobých pracovních neschopností pro nemoc, tedy vč. karantén), v 1. pol. 2023 došlo

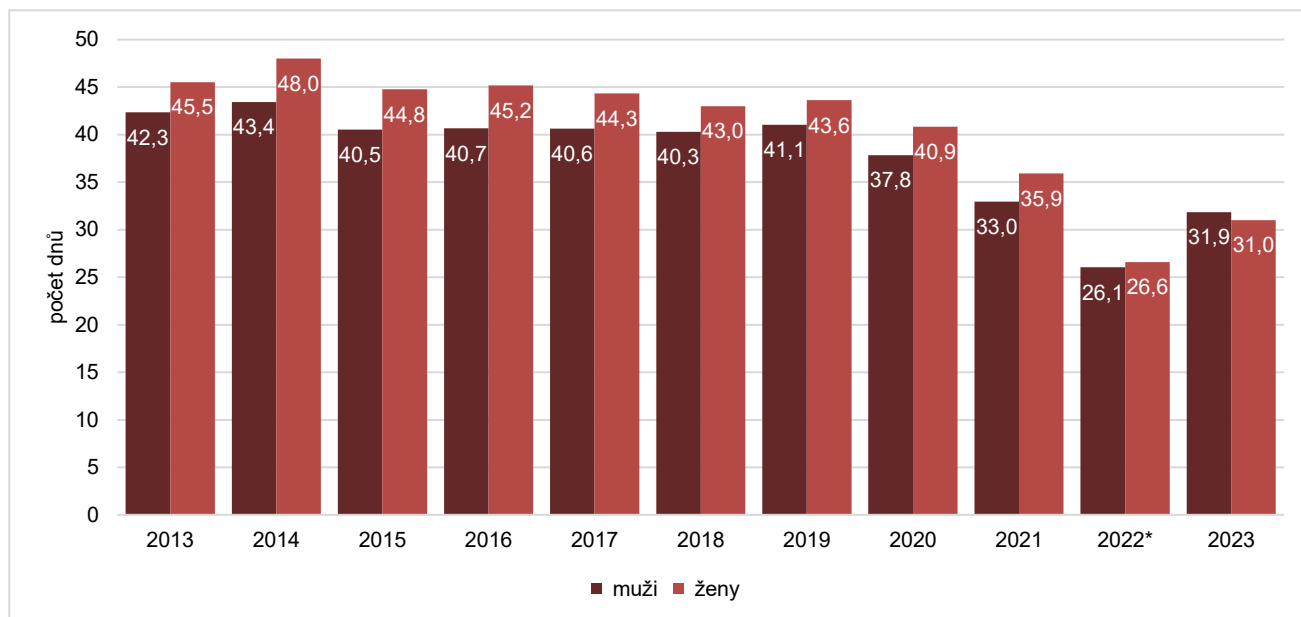

k prodloužení neschopenky, protože krátkodobých neschopenek ubylo. Nicméně dá se předpokládat, že za 1. pol. 2022 se jedná o podhodnocený údaj z důvodu duplicitních karanténních neschopenek, které stahovaly průměr směrem dolů. Před pandemií v 1. pol. 2019 činila průměrná doba neschopenky 42,6 dne. O 4 roky později, v 1. pol. 2023 téměř 32 dnů.

Průměrná délka trvání jednoho případu pracovní neschopnosti v roce 2023, ať už pro nemoc či úraz, byla 31,4 dne. **Nemoc** způsobila pracovní neschopnost o průměrné délce 29 dnů, neschopnost pro **pracovní i mimopracovní úraz** trvala v průměru zhruba o 26 dnů déle.

V roce 2023 průměrná délka trvání pracovní neschopnosti mužů poprvé za uplynulou dekádu překonala hodnotu za ženy. Muži strávili na neschopence v průměru 31,9 dne, zatímco ženy 31 dnů.

Graf 2.8: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti podle pohlaví, 2013–2023

* Údaje za rok 2022 nejsou srovnatelné s údaji za ostatní roky.

Zdroj: ČSÚ

Nejvíce dnů dočasné pracovní neschopnosti bylo v roce 2023 zaznamenáno ve zpracovatelském průmyslu (26 016 tis.), kde je nejvíce pojištěnců, a tím pádem také nejvyšší počet případů pracovní neschopnosti. Nejméně dnů pracovní neschopnosti z důvodu pracovních úrazů vykazovaly odvětvové sekce Peněžnictví a pojišťovnictví (2,9 tis.) a Informační a komunikační činnosti (7,9 tis.).

Tab. 2.4: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti podle pohlaví, 2013–2023

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022*	2023
Celkem	44,0	45,8	42,7	43,0	42,6	41,7	42,4	39,4	34,5	26,3	31,4
muži	42,3	43,4	40,5	40,7	40,6	40,3	41,1	37,8	33,0	26,1	31,9
ženy	45,5	48,0	44,8	45,2	44,3	43,0	43,6	40,9	35,9	26,6	31,0

* Údaje za rok 2022 nejsou srovnatelné s údaji za ostatní roky.

Zdroj: ČSÚ

Jak již bylo zmíněno výše, dočasná pracovní neschopnost v roce 2023 trvala v průměru 31 dnů. **Odvětvím** s nejvyšší průměrnou délkou trvání případu bylo Zemědělství, lesnictví, rybářství (45 dnů) spolu se sektory Ubytování, stravování a pohostinství a Stavebnictví (43, resp. 42 dnů). Více než 40denní neschopnost dále vykazovala sekce Těžba a dobývání.

Graf 2.9: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti podle odvětví (sekce CZ-NACE), 2023

Zdroj: ČSÚ

Nejkratší doba (18, resp. 20 dnů) připadala na pracovní neschopnost v odvětví Informační a komunikační činnosti a Vzdělávání. Dalším odvětvím s poměrně nízkou průměrnou délkou pracovní neschopnosti byla sekce Peněžnictví a pojišťovnictví (22 dnů). Podrobněji viz graf 2.9 a tab. 2.5.

Oproti roku 2019 došlo k poklesu ve všech odvětvových sekcích, v průměru to bylo o 11 dnů (o čtvrtinu). Nejvíce v sekci Zdravotní a sociální péče, a sice o 14 dnů (30 %). Největší relativní pokles byl zaznamenán v sekci Vzdělávání o 36 %, což představuje zkrácení o 11 dnů.

Osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ) nastupují do pracovní neschopnosti méně často než zaměstnanci (15 případů na 100 nemocensky pojištěných OSVČ vs. 54 případů u zaměstnanců v roce 2023). Pokud jsou však ze zdravotních důvodů z výkonu práce indisponováni, průměrná délka jejich pracovní neschopnosti značně převyšuje ostatní sledované kategorie velikosti podniku (podle počtu zaměstnanců; viz graf 2.10).

Dočasná pracovní neschopnost OSVČ v roce 2023 trvala průměrně 100 dní. Delší doba trvání pracovní neschopnosti u OSVČ může souviset se skutečností, že tato skupina pojištěnců v době prvních 14 dnů pracovní neschopnosti není finančně zabezpečena jako ostatní pojištěnci, je jim vypláceno až nemocenské od 15. dne. Vzhledem k tomuto faktu pak krátkodobé případy lehčích forem nemocí neřeší pracovní neschopností, tu si nechávají vystavit až při onemocnění vážnější chorobou, která si pak vyžádá dlouhodobější pracovní neschopnost. I proto se u OSVČ v porovnání se zaměstnanci tolik neliší délka trvání pracovní neschopnosti z důvodu nemoci a úrazu. Další možností, kterou OSVČ mohou využít, je sjednání pojištění pracovní neschopnosti u soukromých pojišťoven v rámci životního pojištění. Tomu se však tato publikace nevěnuje.

U zaměstnanců byla průměrná délka pracovní neschopnosti (bez ohledu na příčinu) ve srovnání s OSVČ zhruba třetinová (31 dnů). Nejdelší zaznamenaly malé podniky mající do 49 zaměstnanců (36 dnů). V ostatních velikostních kategoriích se tato hodnota pohybovala okolo 30 dnů.

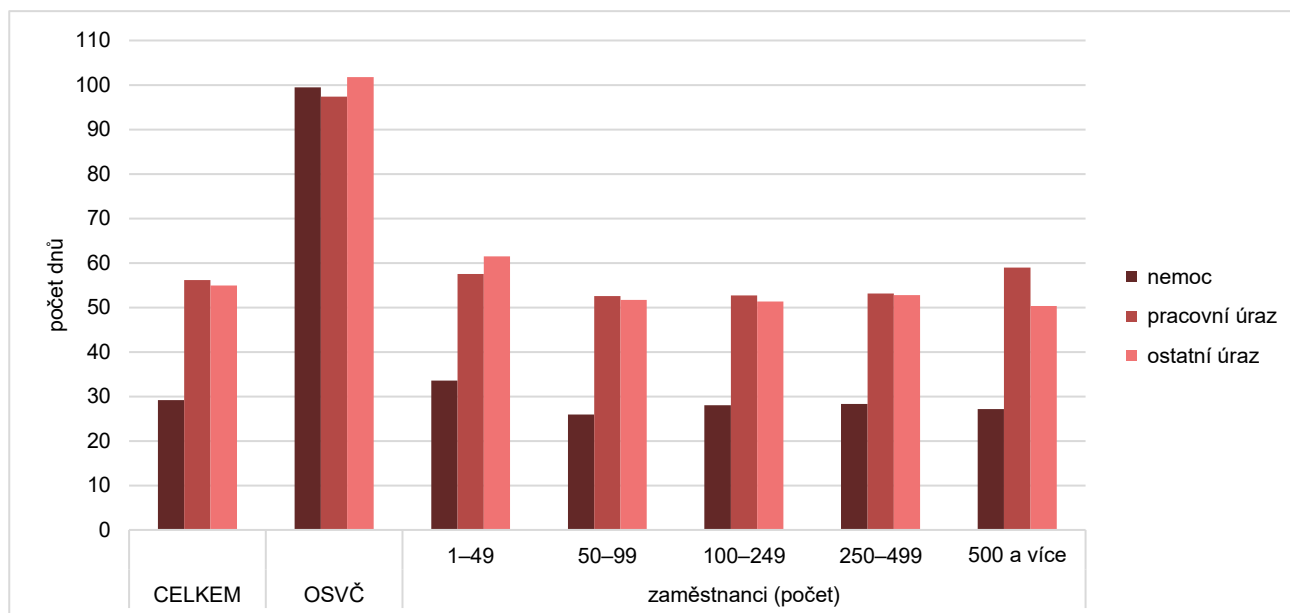

Tab. 2.5: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti podle odvětví (sekce CZ-NACE), 2013–2023

Sekce CZ-NACE	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022*	2023
Celkem	44,0	45,8	42,7	43,0	42,6	41,7	42,4	39,4	34,5	26,3	31,4
A – Zemědělství, lesnictví a rybářství	58,9	60,6	57,4	59,0	57,6	55,9	56,8	49,7	43,4	37,0	45,4
B – Těžba a dobývání	44,8	48,0	45,4	53,8	55,6	47,9	49,4	40,5	41,3	32,2	40,0
C – Zpracovatelský průmysl	43,7	44,8	41,6	42,4	41,9	41,2	42,2	39,8	33,8	26,8	31,9
D – Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu	38,5	40,8	40,3	41,4	40,3	36,9	38,1	33,2	31,6	24,2	28,5
E – Zásobování vodou; činnosti související s odpady a sanacemi	45,2	48,1	45,0	45,0	44,6	44,0	44,9	41,4	36,0	29,3	34,9
F – Stavebnictví	57,1	59,3	53,8	54,6	53,9	52,1	52,0	45,9	39,7	33,9	41,7
G – Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	48,7	50,3	46,7	44,9	44,8	44,2	44,6	41,8	36,5	27,4	33,5
H – Doprava a skladování	50,0	50,9	45,8	45,9	44,2	44,2	44,7	42,6	36,7	29,5	35,2
I – Ubytování, stravování a pohostinství	57,5	58,7	55,0	54,5	54,7	53,8	54,4	57,1	48,1	36,0	42,8
J – Informační a komunikační činnosti	25,7	27,8	27,5	26,0	26,2	26,4	25,4	26,3	23,3	16,8	18,3
K – Peněžnictví a pojišťovnictví	31,2	34,3	33,1	32,4	33,8	31,8	31,7	33,0	30,3	21,0	22,4
L – Činnosti v oblasti nemovitostí	54,4	56,3	52,0	52,5	53,6	51,1	50,8	46,7	39,4	31,3	37,8
M – Profesní, vědecké a technické činnosti	38,9	40,9	38,8	38,7	39,2	39,6	39,2	36,9	32,1	23,2	27,7
N – Administrativní a podpůrné činnosti	41,7	41,3	38,5	38,2	39,2	40,5	42,8	43,6	38,0	32,1	35,0
O – Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	34,8	38,0	35,9	37,2	36,2	34,9	35,1	31,5	28,7	20,7	24,8
P – Vzdělávání	33,6	35,6	32,6	33,3	32,2	30,5	31,2	27,9	24,0	16,9	19,9
Q – Zdravotní a sociální péče	48,9	51,7	48,1	48,8	48,0	46,0	46,3	36,0	37,5	27,0	32,2
R – Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	42,7	44,2	41,3	41,9	42,8	41,1	40,3	39,5	33,9	23,9	29,6
S – Ostatní činnosti	48,3	49,6	48,1	48,9	46,9	45,8	46,3	42,8	38,4	29,4	37,7

* Údaje za rok 2022 nejsou srovnatelné s údaji za ostatní roky.

Zdroj: ČSÚ

Graf 2.10: Průměrná délka trvání dočasné pracovní neschopnosti podle velikosti podniku a příčiny, 2023

Zdroj: ČSÚ

4.2.3 Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti a průměrný denní stav dočasně práce neschopných

Nejkomplexnějším ukazatelem statistiky pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz je **průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti**. Zohledňuje jak celkový počet případů pracovní neschopnosti (jak často lidé do pracovní neschopnosti nastupují), tak i průměrné trvání jednoho případu pracovní neschopnosti (jak dlouho v pracovní neschopnosti setrvávají). Statistiku pak doplňuje ještě další ukazatel – **průměrný denní stav dočasně práce neschopných**, který říká, kolik osob průměrně denně chybělo na pracovišti v důsledku dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz.

Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti – ukazatel udává, kolik ze 100 nemocensky pojištěných je průměrně každý den v pracovní neschopnosti pro nemoc či úraz.

Způsob výpočtu:

$\text{Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti} = \frac{\text{počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti}}{\text{průměrný počet osob nemocensky pojištěných} \times \text{počet kalendářních dnů ve sledovaném období}} \times 100$

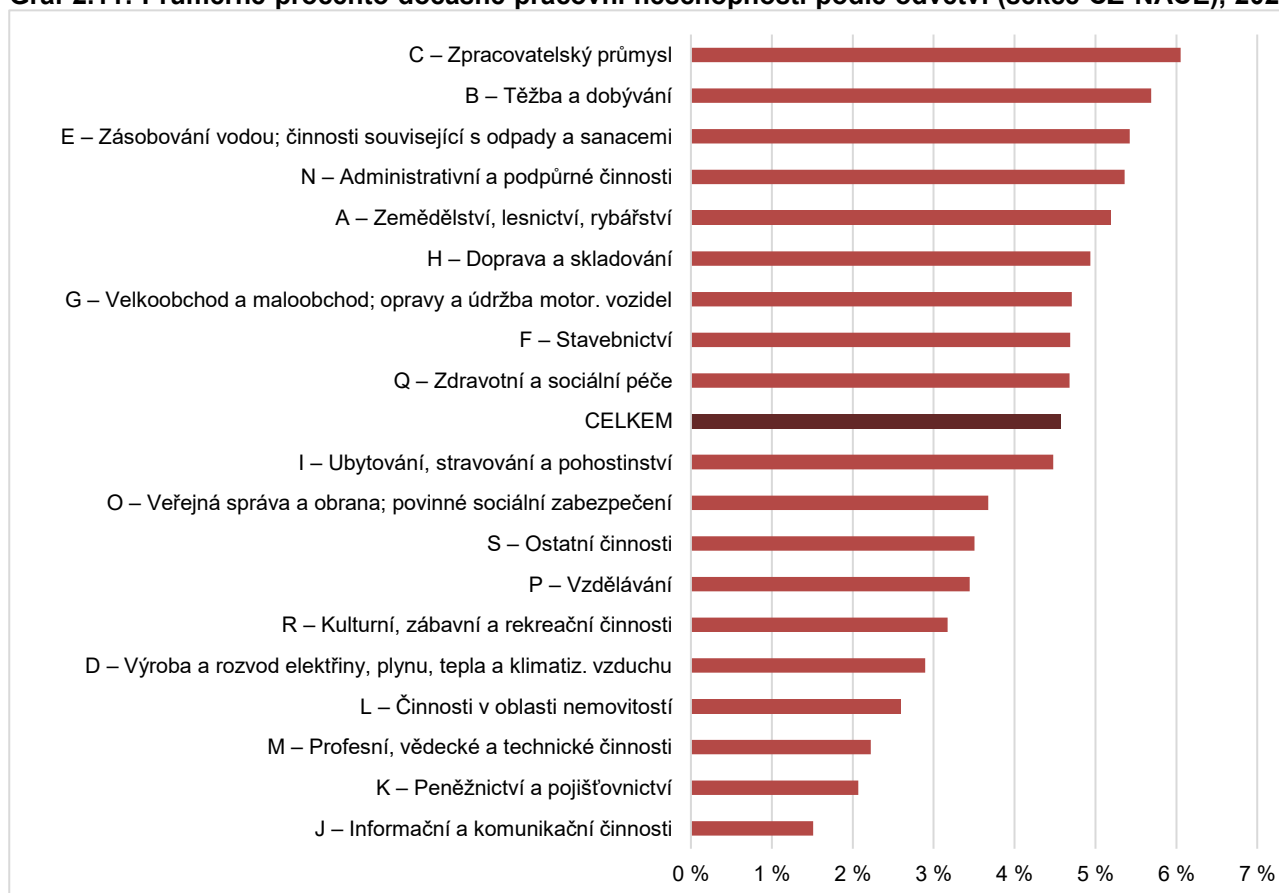
Průměrný denní stav dočasně práce neschopných – ukazatel vyjadřuje počet nemocensky pojištěných, kteří byli ve sledovaném období (roce) denně nepřítomni v práci z důvodů pracovní neschopnosti.

Způsob výpočtu:

$\text{Průměrný denní stav dočasně práce neschopných} = \frac{\text{počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti}}{\text{počet kalendářních dnů ve sledovaném období}}$

Hodnota ukazatele **průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti** měla od roku 2012 rostoucí tendenci, ačkoliv v roce 2021 byla patrná meziroční stagnace na 5,5 %. V roce 2022 oproti roku předchozímu poklesla na 5,3 %. Pokles pokračoval i v roce 2023, kdy ukazatel dosáhl 4,6 %, tedy došlo k návratu na podobnou hodnotu jako v roce 2019. Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti je dlouhodobě vyšší u žen, u kterých v roce 2023 činilo 4,9 %, zatímco pro muže 4,2 %.

Graf 2.11: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti podle odvětví (sekce CZ-NACE), 2023

Zdroj: ČSÚ

Nejvyšší průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti z hlediska odvětvové činnosti bylo zaznamenáno v odvětví Zpracovatelský průmysl (6,1 %) s nejvyšším počtem případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců. Jinými slovy, 6 % pojištěnců pracujících v této sekci bylo denně v pracovní neschopnosti. Odvětvími s více než 5% podílem osob dočasně práce neschopných denně byla Těžba a dobývání (5,7 %), Zásobování vodou; činnosti související s odpady a sanacemi, stejně jako Administrativní a podpůrné činnosti (obě sekce shodně 5,4 %) a Zemědělství, lesnictví, rybářství (5,2 %). Naopak nejméně pracovníků v pracovní neschopnosti ze 100 pojištěnců bylo denně evidováno v odvětví Informační a komunikační činnosti (1,5), Peněžnictví a pojišťovnictví (2,1) a Profesní, vědecké a technické činnosti (2,2). Podrobněji viz graf 2.11 a tabulka 2.6.

Ve většině odvětvových sekcích průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti oproti roku 2019 pokleslo. Nejvíce v sekci Peněžnictví a pojišťovnictví (o 0,6 p. b.). Nárůst mezi 0,2–0,4 p. b. byl patrný v sekcích Zdravotní a sociální péče, Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení a Vzdělávání. Naopak při srovnání s rokem 2013 lze vidět nárůst ve všech sekcích vyjma Informačních a komunikačních činností a Peněžnictví a pojišťovnictví. Hodnota průměrného procenta dočasné pracovní neschopnosti za tu dobu nejvíce vzrostla v sekci E – Zásobování vodou; činnosti související s odpady a sanacemi (+1,7 p. b.) a ve Zpracovatelském průmyslu (+1,5 p. b.).

Tab. 2.6: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti podle odvětví (sekce CZ-NACE), 2013–2023

Sekce CZ-NACE	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022*	2023
Celkem	3,6	3,7	4,1	4,2	4,3	4,5	4,7	5,5	5,5	5,3	4,6
A – Zemědělství, lesnictví a rybářství	4,4	4,4	4,8	5,0	5,1	5,3	5,4	5,8	6,3	5,9	5,2
B – Těžba a dobývání	4,8	4,7	4,9	5,8	6,0	5,6	6,0	7,9	7,9	6,6	5,7
C – Zpracovatelský průmysl	4,5	4,6	5,1	5,5	5,5	5,9	6,2	7,3	7,4	6,9	6,1
D – Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu	2,1	2,2	2,5	2,7	2,8	2,9	3,1	3,3	3,6	3,4	2,9
E – Zásobování vodou; činnosti související s odpady a sanacemi	3,7	3,9	4,3	4,4	4,6	4,9	5,2	5,9	6,5	6,1	5,4
F – Stavebnictví	4,5	4,4	4,6	4,7	4,7	4,7	4,8	5,5	5,7	5,2	4,7
G – Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	3,6	3,6	3,9	4,1	4,2	4,6	4,9	5,7	5,7	5,4	4,7
H – Doprava a skladování	3,8	3,8	4,1	4,2	4,4	4,8	4,9	5,8	6,1	5,6	4,9
I – Ubytování, stravování a pohostinství	3,7	3,8	4,1	4,2	4,2	4,4	4,6	6,5	5,2	5,1	4,5
J – Informační a komunikační činnosti	1,6	1,7	1,7	1,7	1,8	1,9	1,9	1,9	1,8	1,8	1,5
K – Peněžnictví a pojišťovnictví	2,3	2,4	2,6	2,5	2,5	2,6	2,7	2,7	2,6	2,4	2,1
L – Činnosti v oblasti nemovitostí	2,2	2,2	2,3	2,4	2,3	2,4	2,6	3,1	3,1	3,0	2,6
M – Profesní, vědecké a technické činnosti	2,1	2,1	2,2	2,3	2,3	2,4	2,5	2,8	2,7	2,5	2,2
N – Administrativní a podpůrné činnosti	4,1	4,6	5,1	5,2	5,2	5,4	5,8	6,8	6,9	6,2	5,4
O – Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	2,7	2,7	3,1	3,1	3,1	3,3	3,4	3,9	4,1	4,4	3,7
P – Vzdělávání	2,3	2,4	2,7	2,8	2,9	3,0	3,1	3,3	3,7	4,0	3,4
Q – Zdravotní a sociální péče	3,4	3,6	3,9	4,1	4,1	4,3	4,5	5,9	5,4	5,3	4,7
R – Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	2,5	2,5	2,7	2,8	2,9	3,0	3,1	3,7	3,4	3,7	3,2
S – Ostatní činnosti	3,1	3,2	3,6	3,8	3,6	3,8	4,0	4,8	4,6	4,5	3,5

* Údaje za rok 2022 nejsou srovnatelné s údaji za ostatní roky.

Zdroj: ČSÚ

Obdobný ukazatel jako průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti, avšak v absolutním vyjádření, představuje **průměrný denní stav dočasně práce neschopných**. Říká, kolik nemocensky pojištěných bylo v daném období v průměru denně nepřítomno v práci z důvodu pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz.

V roce 2023 kvůli dočasné pracovní neschopnosti způsobené nemocí či úrazem denně chybělo na pracovištích 217 985 nemocensky pojištěných osob. Oproti roku 2019, kdy hodnota činila 222 479 pojištěnců, se jedná o 2% pokles (o 4,5 tis.). Naopak ve srovnání s rokem 2013 přibylo 58 tis. (tj. 36 %) dočasně práce neschopných denně. Na tomto nárůstu se podílely především neschopenky zapříčiněné nemocí (+50 tis.), o dvě pětiny však vzrostl i denní počet práce neschopných osob s mimopracovními úrazy (+7 tis.). Vývoj hodnot ukazatele průměrný denní stav dočasně práce neschopných v posledních deseti letech je zřejmý z tabulky 2.7.

Pro nemoc bylo v roce 2023 průměrně denně v neschopnosti 185 929 pojištěnců, v důsledku pracovního úrazu 6 689 osob a následkem ostatních úrazů 25 367 nemocensky pojištěných. Ve Zpracovatelském průmyslu chybělo denně pro pracovní neschopnost 71 tis. pojištěnců, v odvětví Velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel 30 tis. osob. Tyto hodnoty jsou značně ovlivněné velikostí odvětví.

Tab. 2.7: Průměrný denní stav dočasně práce neschopných, 2013–2023 (v tis.)

Rok	Celkem	podle pohlaví		Pro nemoc	podle pohlaví		Pro pracovní úrazy	podle pohlaví		Pro ostatní úrazy	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
2013	160,5	74,0	86,5	135,9	58,0	77,9	6,5	4,6	1,9	18,1	11,4	6,7
2014	165,0	75,1	89,9	139,9	58,7	81,2	6,7	4,7	2,0	18,4	11,7	6,7
2015	183,1	83,5	99,6	156,2	66,2	90,0	7,0	4,8	2,2	19,9	12,5	7,4
2016	191,9	87,1	104,8	164,2	69,4	94,8	7,0	4,8	2,2	20,7	12,9	7,8
2017	199,1	90,6	108,5	170,2	72,5	97,7	7,1	4,8	2,3	21,8	13,3	8,5
2018	211,4	96,5	114,9	181,4	77,8	103,7	7,0	4,8	2,3	22,9	14,0	8,9
2019	222,5	101,5	121,0	191,5	82,2	109,3	6,9	4,7	2,3	24,0	14,6	9,4
2020	257,5	118,1	139,4	224,8	98,0	126,9	7,1	4,8	2,2	25,6	15,3	10,3
2021	260,1	121,2	138,9	228,4	101,9	126,4	7,1	4,9	2,2	24,6	14,4	10,2
2022*	249,5	113,4	136,1	217,0	93,7	123,2	6,9	4,6	2,3	25,6	15,0	10,6
2023	218,0	99,0	119,0	185,9	79,9	106,0	6,7	4,4	2,3	25,4	14,6	10,7

* Údaje za rok 2022 (celkem a pro nemoc) nejsou srovnatelné s údaji za ostatní roky.

Zdroj: ČSÚ

4.3 Ukončené případy dočasné pracovní neschopnosti

Zatímco doposud se analýza týkala **nově hlášených případů** dočasné pracovní neschopnosti (kapitola 4.2), které ČSÚ zpracovává z evidence ČSSZ, jiný pohled nabízí data o **ukončených případech pracovní neschopnosti** přímo publikovaná ČSSZ. Rozdíly v počtech nově hlášených a ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti jsou dány odlišnou metodikou sběru dat. Trendy vývoje těchto ukazatelů jsou však konzistentní.

Na rozdíl od statistik nově hlášených případů, ČSSZ publikuje údaje z hlediska **případů ukončených ve sledovaném roce**. Případy vzniklé na konci roku přesahující do roku dalšího jsou evidovány až ve zpracování dat roku následujícího. Pro dokreslení pohledu na statistiku nemocnosti byla vybraná data z tohoto zdroje využita v této kapitole. Data o ukončených případech jsou k dispozici v třídění z pohledu pojištěnce, nikoliv zaměstnavatele, jak tomu bylo u nově hlášených případů. ČSSZ třídí data např. podle věku dočasně práce neschopných, krajů místní příslušnosti lékaře či skupin diagnóz.

Ukončené případy pracovní neschopnosti – zahrnují veškerá onemocnění a úrazy, které zapříčinily alespoň jednodenní pracovní neschopnost u nemocensky pojištěných osob ukončenou v daném roce. Nezahrnuje tedy onemocnění a úrazy, u nichž pracovní neschopnost přesahovala do dalšího roku/období, ani ty případy, kdy nebylo vystaveno „Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti“.

ČSSZ za rok 2023 evidovala 2 529 tis. ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti, což je o 38 % více než v roce 2019 (tedy před vypuknutím pandemie). Největší nárůst od roku 2019 zaznamenala Praha (61 %) a Jihomoravský kraj (51 %).

Celková **prostonaná doba** v roce 2023 činila 78 377 tis. dnů, což je o 3 318 tis. dnů více než v roce 2019. Jeden případ dočasné pracovní neschopnosti trval průměrně 31 dnů. V průměru nejdelší pracovní neschopnost si vyžádaly nemoci a úrazy v Moravskoslezském a Zlínském kraji, a sice 39 resp. 37 dnů na jednu pracovní neschopnost. Naopak nejkratší doba trvání se s velkým odstupem od ostatních krajů drží v Praze (24 dnů) a ve Středočeském kraji (28 dnů).

Doba, po kterou průměrná pracovní neschopnost trvala, rostla **s věkem** (viz tab. 3.2), a to od 14,2 dne ve věkové skupině osob mladších 20 let až po 51 dnů ve věkové skupině 60letých a starších. To je způsobeno zejména vyšším zastoupením krátkodobých případů pracovní neschopnosti pro nemoci dýchací soustavy v mladším věku, a naopak nárůstem dlouhodobých případů pracovní neschopnosti pro nádorová onemocnění a nemoci oběhové soustavy se zvyšujícím se věkem. Zatímco v roce 2019 trvala průměrná neschopenka žen 43 dnů a mužů 39 dnů, o 4 roky později se poměr obrátil a rozdíl snížil. Ženy strávily v pracovní neschopnosti v průměru o 0,5 dne méně v přepočtu na 1 případ než muži. Průměrná doba trvání ukončeného případu pracovní neschopnosti žen činila 30,8 dne, u mužů to bylo 31,3 dne. Bez ohledu na pohlaví došlo oproti roku 2019 ke zkrácení průměrného trvání o 10 dní. Průměrná délka trvání ukončeného případu pracovní neschopnosti pro 60leté a starší muže klesla o 16,5 dne. U žen v tomto věku o 12 dnů.

Tab. 3.1: Ukončené případy dočasné pracovní neschopnosti podle krajů ČR, 2019, 2021, 2023

Kraj ČR	Počet ukončených případů DPN (tis.)			Počet prostonaných dnů (tis.)			Průměrná délka trvání 1 případu DPN ve dnech		
	2019	2021	2023	2019	2021	2023	2019	2021	2023
ČR celkem	1 832,4	2 718,0	2 528,6	75 058,7	93 699,2	78 376,9	41,0	34,5	31,0
Hl. m. Praha	198,1	294,8	318,5	6 161,0	8 637,3	7 572,9	31,1	29,3	23,8
Středočeský kraj	219,5	304,4	289,5	8 152,9	9 633,1	8 017,4	37,2	31,6	27,7
Jihočeský kraj	117,3	170,3	156,5	5 060,8	6 069,7	5 007,0	43,2	35,6	32,0
Plzeňský kraj	120,2	170,3	157,9	4 645,1	5 713,5	4 672,2	38,6	33,5	29,6
Karlovarský kraj	49,4	65,2	62,0	1 891,6	2 258,1	1 904,9	38,3	34,6	30,7
Ústecký kraj	146,6	211,4	186,1	5 862,2	7 058,8	5 743,2	40,0	33,4	30,9
Liberecký kraj	89,8	131,3	120,5	3 438,9	4 298,9	3 432,7	38,3	32,7	28,5
Královéhradecký kraj	100,2	158,9	143,5	3 924,4	5 234,9	4 377,1	39,2	32,9	30,5
Pardubický kraj	94,1	147,7	127,1	3 797,2	4 774,0	4 030,9	40,3	32,3	31,7
Kraj Vysočina	92,4	127,2	121,3	4 095,4	4 682,8	3 946,5	44,3	36,8	32,5
Jihomoravský kraj	189,7	295,3	287,2	8 165,9	10 611,7	8 954,6	43,1	35,9	31,2
Olomoucký kraj	107,9	176,4	159,1	4 656,8	6 276,3	5 350,9	43,2	35,6	33,6
Zlínský kraj	101,0	150,2	131,7	4 964,4	6 044,3	4 899,7	49,1	40,2	37,2
Moravskoslezský kraj	206,2	314,5	267,7	10 242,1	12 405,9	10 467,1	49,7	39,5	39,1

Zdroj: ČSSZ

Pracovní neschopnost plyne z různých příčin a statistiky ČSSZ nabízí přehled ukončených případů **podle diagnóz**. Více než dvě pětiny (42 %) případů pracovní neschopnosti byly spojeny s diagnózou **nemoci dýchací soustavy**. Z této skupiny nemocí jsou neschopenky vystavovány především kvůli akutním infekcím dýchacích cest či chřipkám. Na druhou stranu, onemocnění dýchací soustavy tvořila pouze šestina (12,6 mil. dnů) z celkového počtu 78,4 milionů prostonaných dnů. To znamená v průměru nejkratší dobu pracovní neschopnosti ze všech skupin diagnóz, a sice 12 dnů na 1 případ.

Nemoci pohybové soustavy způsobily 15 % pracovních neschopností. Tyto nemoci se vyznačují poměrně dlouhou délkou trvání, v průměru zhruba 2 kalendářní měsíce (62 dnů) na 1 případ. Počet prostonaných dnů této kategorie činil 23,5 mil. a tvoří dlouhodobě nejvyšší podíl ze všech skupin diagnóz. Případá na ně téměř třetina (30 %) všech prostonaných dnů. Z nemocí pohybové soustavy je pracovní neschopnost nejčastěji způsobena nemocí páteře.

Kategorie **ostatní nemoci** (kam spadají i karantény) v roce 2023 zaujímala 17 % všech pracovních neschopností. Oproti minulým letům došlo k významnému poklesu. V roce 2022 tvořily ostatní nemoci 41 % všech ukončených případů pracovní neschopnosti. Vysvětlením je ustoupení nákazy, ale i skutečnost, že od 20. dubna 2023 bylo ukončeno plošné nařizování izolací pro onemocnění covid-19. V období let 2015 až 2019, tedy před epidemií covidu, se zastoupení ostatních nemocí jako příčiny pracovní neschopnosti pohybovalo mezi 8 a 10 %.

Další častou příčinu pracovní neschopnosti představovaly **úrazy a otravy**. Na všech neschopenkách se podílely 8 %. Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti byla v tomto případě 52 dnů a celkový počet prostonaných dnů činil 10,4 mil.

Nejdelší **průměrná délka** trvání pracovní neschopnosti byla v roce 2023 evidována u zhoubných novotvarů (170 dnů). Neschopenka u této skupiny nemocí trvala v průměru 160 dnů u mužů, zatímco u žen 177 dnů. Pomineme-li tuberkulózu s řídkým výskytem pracovní neschopnosti v 95 případech, kde činila průměrná délka trvání 163 dnů, tak další v pořadí byly nemoci spojené s těhotenstvím, mateřstvím a šestinedělím (92 dnů) související mimo jiné s rizikovějším průběhem těhotenství či neschopenky kvůli duševní nemoci (81 dnů).

Tab. 3.2: Ukončené případy dočasné pracovní neschopnosti a průměrná délka jejich trvání podle věkových skupin, 2019, 2021, 2023

Věková skupina	Počet ukončených případů DPN (tis.)			Průměrná délka trvání 1 ukončeného případu DPN ve dnech		
	Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy
2019						
Celkem	1 832,4	862,4	970,1	41,0	39,1	42,7
mladší 20 let	25,1	13,8	11,3	17,9	15,7	20,5
20–29 let	398,9	210,1	188,9	25,8	20,9	31,2
30–39 let	397,5	200,4	197,2	33,7	28,7	38,8
40–49 let	469,8	195,8	274,0	42,2	41,7	42,6
50–59 let	411,8	167,0	244,7	54,5	56,9	52,9
60 a více let	129,2	75,3	53,9	66,9	75,2	55,5
2021						
Celkem	2 718,0	1 320,2	1 397,8	34,5	32,7	36,2
mladší 20 let	29,3	16,9	12,4	16,4	15,1	18,2
20–29 let	526,2	289,4	236,8	22,4	18,9	26,7
30–39 let	576,3	308,6	267,7	27,9	24,1	32,2
40–49 let	763,7	329,2	434,5	33,5	32,9	34,0
50–59 let	633,2	269,2	364,0	45,2	45,8	44,7
60 a více let	189,3	106,9	82,5	58,8	63,7	52,5
2023						
Celkem	2 528,6	1 129,0	1 399,5	31,0	31,3	30,8
mladší 20 let	28,8	15,7	13,1	14,2	13,2	15,4
20–29 let	481,4	244,6	236,8	18,8	16,5	21,2
30–39 let	555,4	275,7	279,7	23,7	21,7	25,8
40–49 let	651,9	263,4	388,5	30,9	32,7	29,8
50–59 let	610,1	231,8	378,2	41,6	46,5	38,6
60 a více let	201,0	97,9	103,1	50,7	58,6	43,3

Zdroj: ČSSZ

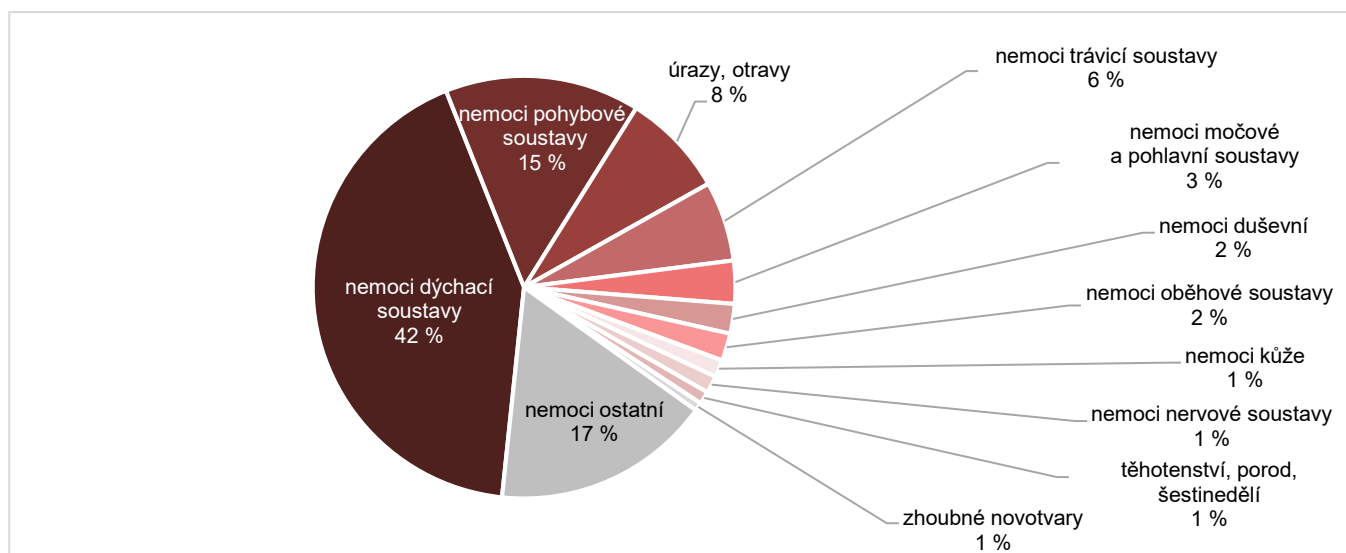
Z hlediska **pohlaví** je výskyt pracovní neschopnosti čtenější u žen, v roce 2023 ženy zaznamenaly 1 400 tis. ukončených případů pracovní neschopnosti, muži 1 129 tis. neschopenek. Výraznější rozdíl v pracovní neschopnosti podle pohlaví se objevuje u nemocí močové a pohlavní soustavy, kdy je počet ukončených případů u mužů oproti ženám 3,5krát nižší. Duševní onemocnění vedoucí k pracovní neschopnosti byly v roce 2023 téměř dvakrát častější u žen. Muži jsou naopak náchylnější na nemoci oběhové, trávicí soustavy či úrazy a otravy. U posledně jmenované skupiny diagnóz zaznamenali 123 tis. neschopenek, zatímco ženy 78 tis.

Tab. 3.3: Ukončené případy dočasné pracovní neschopnosti podle skupin diagnóz a pohlaví, 2023

Skupiny diagnóz (kapitoly podle MKN-10)	Počet ukončených případů DPN (tis.)			Průměrná délka trvání 1 případu DPN ve dnech		
	Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy
Celkem	2 528,6	1 129,0	1 399,5	31,0	31,3	30,8
Tuberkulóza	0,1	0,1	0,0	162,9	167,6	154,0
Zhoubné novotvary	16,3	7,1	9,2	169,6	159,7	177,2
Nemoci duševní	57,4	20,0	37,3	80,9	78,8	82,0
Nemoci nervové soustavy	33,4	13,0	20,5	69,9	76,1	66,0
Nemoci oběhové soustavy	53,2	29,4	23,8	69,8	79,8	57,4
hypertenze	15,1	7,8	7,4	43,7	47,4	39,8
ischemická choroba srdeční	6,3	4,8	1,4	110,6	114,8	96,2
cévní nemoci mozku	3,3	2,1	1,2	155,1	160,0	146,7
jiné nemoci oběhové soustavy	28,4	14,7	13,7	64,7	74,1	54,7
Nemoci dýchací soustavy	1 069,9	459,6	610,3	11,8	11,9	11,7
akutní infekce dýchacích cest	946,9	402,1	544,8	11,2	11,1	11,2
chřipka	100,6	46,8	53,8	12,8	13,0	12,6
chronické nemoci dolních dýchacích cest	10,4	4,5	5,9	43,3	47,2	40,2
jiné nemoci dýchacích cest	12,0	6,1	5,9	25,0	27,9	22,0
Nemoci trávicí soustavy	154,7	79,7	74,9	24,4	26,0	22,6
Nemoci kůže	33,6	19,1	14,5	29,3	30,3	28,0
Nemoci pohybové soustavy	377,5	190,0	187,5	62,2	58,2	66,3
nemoci páteře	245,3	123,2	122,1	56,4	52,3	60,5
jiné nemoci pohybové soustavy	132,1	66,8	65,4	73,1	69,1	77,2
Nemoci močové a pohlavní soustavy	83,2	18,3	64,9	28,7	32,3	27,7
Těhotenství, porod, šestinedělí	24,5	x	24,5	92,3	x	92,3
Úrazy, otravy	201,0	123,4	77,6	51,7	50,6	53,5
Nemoci ostatní	423,9	169,4	254,5	21,2	19,3	22,5

Zdroj: ČSSZ

Graf 3.1: Struktura ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti podle skupin diagnóz, 2023

Zdroj: ČSSZ

4.4 Výdaje na dávky nemocenského pojištění

Systém nemocenského pojištění je určen pro výdělečně činné osoby, které při ztrátě příjmu v případech tzv. krátkodobých sociálních událostí zabezpečuje peněžitými dávkami nemocenského pojištění.

Z nemocenského pojištění se poskytuje 6 peněžitých dávek, a to:

- nemocenské,
- peněžitá pomoc v mateřství,
- ošetrovné,
- vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství,
- dávka otcovské poporodní péče (tzv. otcovská),
- dlouhodobé ošetrovné.

Výše dávek nemocenského pojištění **závisí** na dosahovaném **výdělku**, **redukčních hranicích** pro redukcii denního vyměřovacího základu, **redukcí mezi jednotlivými redukčními hranicemi** a na **procentní sazbě** pro jednotlivé dávky.

Všechny dávky nemocenského pojištění vyplácí okresní správa sociálního zabezpečení a hradí se ze státního rozpočtu (z příjmů z pojistného). Dávky nemocenského pojištění se vyplácejí za kalendářní dny.

Nemocenské – je základní peněžitou dávkou systému nemocenského pojištění. Na nemocenské má nárok pojištěnec, který je uznán ošetřujícím lékařem dočasně práce neschopným, a to od 15. kalendářního dne trvání jeho dočasné pracovní neschopnosti do konce dočasné pracovní neschopnosti, maximálně však 380 kalendářních dnů počítaných od vzniku dočasné pracovní neschopnosti.

Výdaje na dávky nemocenského pojištění za rok 2023 činily 45,5 mld. Kč, tedy o 2 mld. Kč méně než v předchozím roce. **Výdaje** na objemově **nejvýznamnější dávku – nemocenské** – meziročně poklesly o 1 mld. Kč, tj. o 3 %. Činily 31,7 mld. Kč, nejméně za poslední 4 roky. Meziroční pokles výdajů na nemocenské byl způsoben zejména poklesem počtu proplacených dnů. Výše průměrné denní dávky nemocenského v roce 2023 představovala 612 Kč. V roce předchozím byla průměrná denní dávka nemocenského ve výši 580 Kč, což bylo o 5,6 % méně. Výdaje na nemocenské v přepočtu na jednoho pojištěnce v roce 2023 činily 6 646 Kč, o 252 Kč méně než před rokem.

Je zřejmé, že za enormní nárůst výdajů na dávky nemocenského pojištění mezi roky 2019 a 2020 mohou **finanční kompenzace** vyplacené v souvislosti s **onemocněním covid-19**. Ať už jde o nemocenské nebo ošetrovné. Zatímco do roku 2019 činil podíl výdajů za ošetrovné maximálně 5 % celkových výdajů na dávky

nemocenského pojištění, v roce 2020 to byla více než pětina. Navýšení nákladů bylo způsobeno jednak vyšším počtem případů, jednak zvýšením částky pro výpočet ošetřovného při epidemii uzákoněné na podzim roku 2020 (tzv. krizové ošetřovné¹⁰). Z dosud počítaných 60 % byl podíl zvýšen na 70 %¹¹ redukovaného denního vyměřovacího základu. Zatímco dříve bylo možné čerpat ošetřovné maximálně 9 dnů, při uzavření školních a dětských zařízení trvala podpůrná doba po celou dobu mimořádných vládních opatření. Náklady na ošetřovné za rok 2020 představovaly 11 442 mil. Kč, o rok později 5 664 mil. Pokles výdajů na ošetřovné pokračoval i v dalších letech a v roce 2023 prostředky na ošetřovné představovaly 2 460 mil., neboli opět 5 % z celkových výdajů na dávky nemocenského pojištění, čili stejný podíl jako do roku 2019.

Ke značnému zvýšení však došlo i v roce 2018. V roce 2017 bylo totiž přijato několik významných legislativních opatření v oblasti nemocenského pojištění, s účinností od roku 2018, která zásadním způsobem ovlivnila jeho finanční bilanci. Jednalo se o zvýšení nemocenského od 31. kalendářního dne DPN nebo karantény z 60 % na 66 % redukovaného denního vyměřovacího základu a od 61. kalendářního dne DPN nebo karantény z 60 % na 72 % redukovaného denního vyměřovacího základu s účinností od 1. ledna 2018. Kromě toho, ovšem s jen nepatrným vlivem na celkovou výši výdajů nemocenského pojištění, byl rozšířen okruh dávek poskytovaných z nemocenského pojištění o novou dávku otcovské poporodní péče (tzv. „otcovská“) s účinností od 1. února 2018 a dávku dlouhodobého ošetřovného s účinností od 1. června 2018. V tab. 4.1 je patrné zvýšení výdajů za otcovskou poporodní péči od roku 2022. Do té doby byla vyplácena po dobu 1 týdne, v roce 2022 došlo k prodloužení na 2 týdny.

Tab. 4.1: Výdaje na dávky nemocenského pojištění, 2013–2023 (v mld. Kč)

Druh dávky	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Celkem	20,14	22,08	24,11	26,28	28,32	33,97	38,89	55,21	51,47	47,63	45,45
nemocenské	12,04	13,88	15,43	16,99	18,29	22,68	26,67	32,77	34,04	32,75	31,68
ošetřovné	0,84	0,85	1,06	1,18	1,40	1,63	1,73	11,44	5,66	2,83	2,46
peněžitá pomoc v mateřství	7,26	7,33	7,61	8,11	8,62	9,40	10,10	10,58	11,32	11,23	10,50
vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství	0,007	0,009	0,009	0,009	0,008	0,009	0,009	0,007	0,006	0,008	0,007
otcovská poporodní péče ¹⁾	–	–	–	–	–	0,221	0,273	0,269	0,291	0,601	0,580
dlouhodobé ošetřovné ²⁾	–	–	–	–	–	0,032	0,110	0,138	0,157	0,207	0,220

¹⁾ Zavedení dávky otcovské poporodní péče, tzv. „otcovská“ – účinnost od 1. února 2018.

²⁾ Zavedení dávky dlouhodobé ošetřovné – účinnost od 1. června 2018.

– pomlčka značí, že se jev nevyskytoval

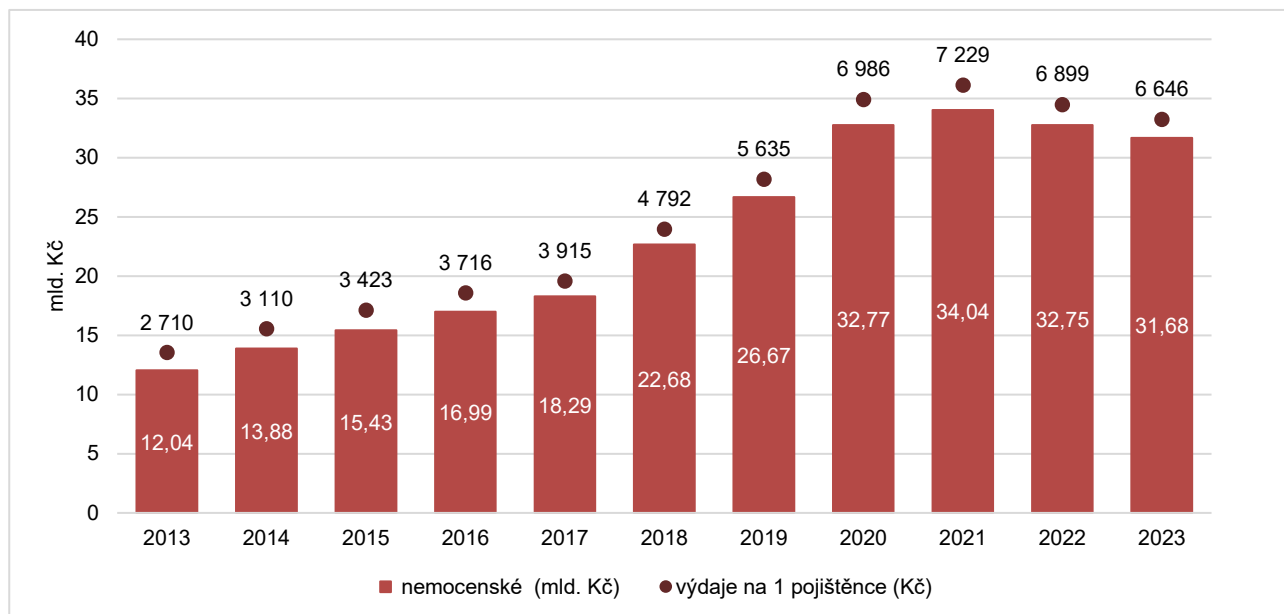
Zdroj: ČSSZ

Od roku 2013 výdaje na nemocenské až do roku 2021 nepřetržitě rostly. O rok později nastal mírný pokles, který pokračoval i v následujícím roce. Oproti roku 2019, tj. období před pandemií, se však výdaje v roce 2023 zvýšily o 5 mld. Kč, téměř o pětinu. Za uplynulou dekádu výdaje vzrostly o 20 mld. Kč (2,6krát).

Podrobnější informace k výdajům na nemocenské a dalším dávkám, které jsou poskytovány ze systému nemocenského pojištění, jsou k dispozici na internetových stránkách MPSV v [Analýze vývoje nemocenského pojištění](#).

¹⁰ Platilo do 28. 2. 2022.

¹¹ Na jaře 2021 se podíl zvýšil na 80 %.

Graf 4.1: Výdaje na nemocenské a průměrné výdaje na jednoho pojištěnce, 2013–2023

Zdroj: ČSSZ

4.5 Pracovní úrazy

V oblasti pracovní úrazovosti ukládá česká i evropská legislativa zaměstnavatelům řadu povinností souvisejících s evidencí, hlášením a objasněním příčin a okolností vzniku každého pracovního úrazu.

Pracovní úraz – pracovním úrazem se rozumí poškození zdraví nebo smrt zaměstnance, došlo-li k nim nezávisle na jeho vůli krátkodobým, náhlým a násilným působením zevních vlivů při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním (viz § 271k odst. 1 až 3 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů).

Smrtelný pracovní úraz – je takové poškození zdraví, na jehož následky úrazem postižený zaměstnanec nejpozději do 1 roku zemřel.

Závažný pracovní úraz – je takové poškození zdraví, trvá-li hospitalizace úrazem postiženého zaměstnance déle než 5 dnů.

Pracovní úraz s pracovní neschopností delší než 3 dny – ukazatel zahrnuje případy pracovních úrazů, které měly za následek dočasnou pracovní neschopnost delší než tři kalendářní dny. Do těchto tří dnů se nezapočítává den, ve kterém k úrazu došlo.

Ohlášení pracovního úrazu místně příslušnému Oblastnímu inspektorátu práce (OIP) podléhá smrtelný pracovní úraz a pracovní úraz s hospitalizací delší než 5 dnů (tzv. závažný pracovní úraz) nebo lze-li vzhledem k povaze zranění takovou dobu hospitalizace předpokládat. Vyhotovit záznam o úrazu (vč. případného hlášení změn) a zaslat jej na místně příslušný OIP je zaměstnavatel povinen i u pracovního úrazu s pracovní neschopností delší než 3 dny. V závislosti na druhu a okolnostech vzniku pracovního úrazu se pracovní úraz ohlašuje a záznam o něm se zasílá ještě na další stanovené orgány a instituce. Evidenci všech úrazů, tedy i takových, kterými nebyla způsobena pracovní neschopnost nebo jimi byla způsobena pracovní neschopnost nepřesahující 3 kalendářní dny, je zaměstnavatel povinen vést v knize úrazů.

V roce 2020 se i vlivem uzavření některých podniků a větší míry práce z domova událo nejméně pracovních úrazů za posledních 10 let. Absolutní počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti (DPN) pro pracovní úraz po propadu v roce 2020 vzrostl ze 41 358 případů na 44 933 případů v roce 2021 (tj. o 8 %) a vrátil se tak na hodnoty z období před pandemií. Od té doby se v roce 2022 i 2023 počet mírně snižoval na 43 476 pracovních úrazů s pracovní neschopností v roce 2023. Z tohoto celkového počtu bylo 42 500 případů

(98 %) **pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 kalendářní dny** (tedy těch, které podléhají povinnosti vyhotovit záznam o úrazu a zaslat jej OIP).

V pracovní úrazovosti je dlouhodobě patrný rozdíl mezi **pohlavími**, muži zde výrazně dominují. Z celkového počtu pracovních úrazů připadaly v roce 2023 na muže dvě třetiny (66 %), což je **dáno především odlišnou strukturou zaměstnanosti žen a mužů**. V odvětvích rizikovějších na pracovní úrazy jako je např. Těžba a dobývání, Zpracovatelský průmysl, Stavebnictví, Doprava a skladování či Zemědělství, lesnictví, rybářství mezi zaměstnanými převládají muži. Ještě výraznější rozdíl hodnot mezi pohlavími lze vidět u smrtelných pracovních úrazů. V roce 2023 se z celkových 77 smrtelných pracovních úrazů 73 přihodilo mužům. Oproti předchozímu roku byl počet smrtelných pracovních úrazů o 11 nižší, tedy již zmíněných 77. To je o 54 méně než v roce 2015, kdy došlo vůbec k nejvíce smrtelným pracovním úrazům za posledních 10 let. Rovněž se snížil počet závažných pracovních úrazů, které si vyžádaly alespoň 5denní hospitalizaci. Zatímco v roce 2013 se jejich počet blížil 1 400, v roce 2023 jich bylo zaznamenáno téměř o polovinu (46 %) méně, konkrétně 732. Dá se předpokládat souvislost s preferováním ambulantní léčby (tam, kde to povaha úrazu dovolí) před dlouhodobou hospitalizací.

Nadále bude v této kapitole věnována pozornost **pracovním úrazům s pracovní neschopností delší než 3 kalendářní dny**.

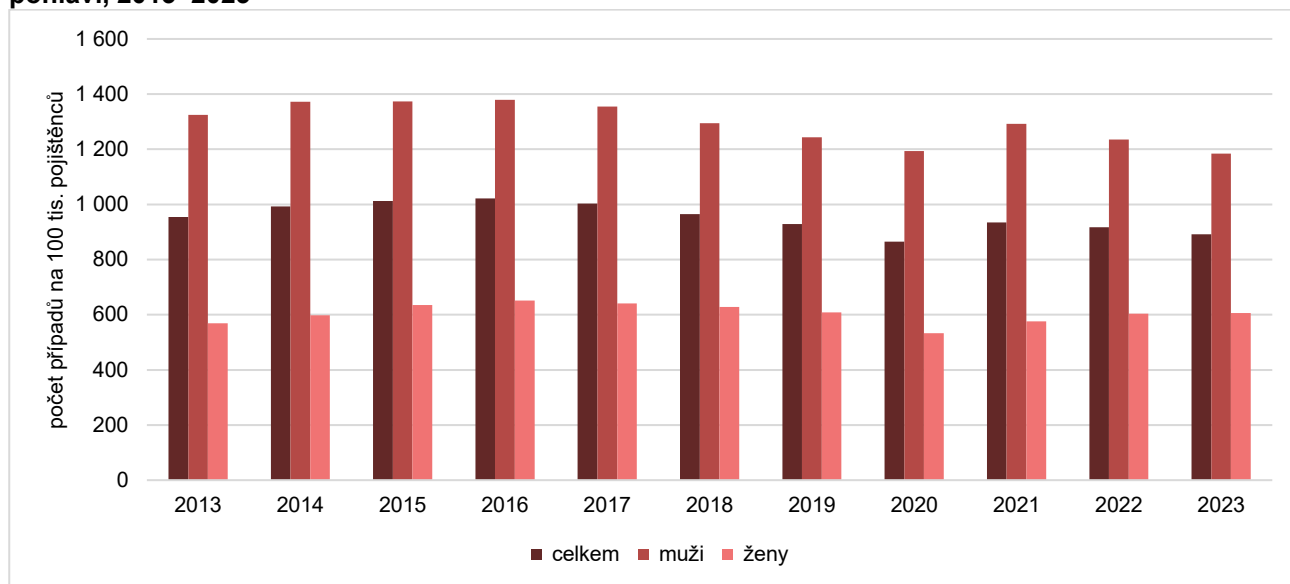
V absolutním vyjádření **nejvíce pracovních úrazů s DPN delší než 3 dny** se v roce 2023 událo **ve Zpracovatelském průmyslu** (15 650 případů), následují odvětví Velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel (5 069) a Doprava a skladování (4 119). Pokud však zohledníme zaměstnanost v jednotlivých odvětvích a míru zastoupení jednotlivých sekcí, je vhodné použít **relativní ukazatel** vztažený na 100 tis. pojištěnců. **Nejrizikovějším** odvětvím je pak **Zemědělství, lesnictví, rybářství** (2 270 pracovních úrazů na 100 tis. pojištěnců), dále s odstupem odvětví Zásobování vodou, činnosti související s odpady a sanacemi (1 966), Těžba a dobývání (1 779), Doprava a skladování (1 402) a teprve poté následuje Zpracovatelský průmysl (1 329). Průměrně na 100 tis. nemocensky pojištěných připadalo 892 pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 dny. Nejméně rizikovými se jeví odvětví Peněžnictví a pojišťovnictví s 83 a Informační a komunikační činnosti s 90 pracovními úrazy, které si vyžádaly 3denní a delší pracovní neschopnost, v přepočtu na 100 tis. pojištěnců.

Tab. 5.1: Pracovní úrazy podle závažnosti a pohlaví, 2013–2023

Rok	Počet pracovních úrazů s pracovní neschopností			Počet pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 dny			Počet závažných pracovních úrazů s hospitalizací nad 5 dnů			Počet smrtelných pracovních úrazů		
	Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví		Celkem	podle pohlaví	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
2013	42 927	30 418	12 509	42 355	29 955	12 400	1 367	1 107	260	113	106	7
2014	45 058	31 737	13 321	44 301	31 188	13 113	1 394	1 130	264	117	115	2
2015	46 331	32 117	14 214	45 621	31 605	14 016	1 311	1 087	224	131	120	11
2016	47 379	32 592	14 787	46 713	32 102	14 611	1 315	1 088	227	104	101	3
2017	47 491	32 575	14 916	46 870	32 120	14 750	1 146	964	182	95	91	4
2018	46 223	31 340	14 883	45 666	30 947	14 719	1 148	933	215	123	117	6
2019	44 552	30 068	14 484	43 959	29 663	14 296	1 007	820	187	92	87	5
2020	41 358	28 681	12 677	40 569	28 104	12 465	830	693	137	108	105	3
2021	44 933	31 115	13 818	43 980	30 411	13 569	788	652	136	88	82	6
2022	44 608	29 904	14 704	43 561	29 140	14 421	797	640	157	88	83	5
2023	43 476	28 549	14 927	42 500	27 873	14 627	732	585	147	77	73	4

Zdroj: ČSÚ, SÚIP

Graf 5.1: Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny na 100 tis. pojištěnců podle pohlaví, 2013–2023

Zdroj: ČSÚ

Graf 5.2: Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny na 100 tis. pojištěnců podle odvětví (sekce CZ-NACE), 2023

Zdroj: ČSÚ

Z pohledu **velikosti podniku** se v roce 2023 nejvíce pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 dny událo v podnicích majících 100–249 zaměstnanců (1 167 případů v přepočtu na 100 tis. pojištěnců). Dále následovali zaměstnavatelé s 50–99 zaměstnanci, kteří vykázali 1 130 pracovních úrazů na 100 tis. pojištěnců. Pro srovnání OSVČ zaznamenaly 278 takovýchto případů na 100 tis. pojištěnců.

4.6 Evropská statistika pracovních úrazů (ESAW)

Evropská statistika pracovních úrazů – systém **ESAW** (European Statistics on Accidents at Work) – umožňuje sledovat pracovní úrazovost na základě jednotné metodiky, kterou připravil Eurostat. Hlavním cílem je **snížit** jak **výskyt pracovních úrazů**, tak dopady s nimi spojené (sociální problémy, ekonomické ztráty). Projekt ESAW na evropské úrovni svými výsledky významnou měrou přispívá k hlavnímu cíli statistiky pracovních úrazů, tj. **vytvoření dostatečného objemu údajů** o pracovní úrazovosti, na jejichž základě je zvyšována bezpečnost a ochrana zdraví při práci prostřednictvím účinných opatření, která umožňují aktivním způsobem předcházet pracovním úrazům, a tak snižovat jejich počet.

Rámcová směrnice 89/391/EHS týkající se opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců při práci zavedla povinnost pro zaměstnavatele vést seznam pracovních úrazů, které měly za následek pracovní neschopnost delší než 3 pracovní dny, a vypracovávat v souladu s vnitrostátními právními předpisy nebo zvyklostmi zprávy o pracovních úrazech, které utrpěli jeho zaměstnanci. Na tomto základě byl v roce 1990 zahájen projekt evropské statistiky pracovních úrazů s cílem harmonizovat údaje o všech pracovních úrazech, které měly za následek delší než třídní pracovní neschopnost. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1338/2008 ze dne 16. prosince 2008 o statistice Společenství v oblasti veřejného zdraví a bezpečnosti a ochrany zdraví při práci stanoví povinnost poskytovat statistiky pracovních úrazů Komisi (Eurostatu).

V České republice byl rozhodnutím Ministerstva práce a sociálních věcí zpracováním Zprávy o pracovní úrazovosti v České republice a správou databáze statistických údajů o pracovních úrazech ve formátu ESAW k zaslání do Eurostatu pověřen **Státní úřad inspekce práce**. Státní úřad inspekce práce (SÚIP) v této oblasti úzce spolupracuje s Českým báňským úřadem (ČBÚ) a ČSÚ.

Statistiky se Eurostatu poskytují **každoročně** a předkládají se nejpozději 18 měsíců po skončení referenčního roku. Eurostat zveřejňuje na svých stránkách výsledky zpracování dat za členské země EU, a to podle závažnosti pracovního úrazu, samostatně za smrtelné pracovní úrazy a za ostatní pracovní úrazy, které mají za následek pracovní neschopnost delší než 3 dny. K dispozici jsou dva základní ukazatele – absolutní ukazatel počtu pracovních úrazů a relativní ukazatel standardizovaná míra výskytu. Data jsou tříděna podle pohlaví, věku, zaměstnání pojištěnce, ekonomické činnosti zaměstnavatele a dalších kritérií¹².

Pro mezinárodní srovnání za členské státy EU byl v této publikaci použit relativní ukazatel – **standardizovaná míra výskytu pracovních úrazů** na 100 tis. zaměstnaných osob, který je pro srovnání zemí různé velikosti vhodnějším ukazatelem než absolutní počet pracovních úrazů. Navíc ošetřuje problém rozdílné odvětvové struktury v jednotlivých zemích. Pro zachycení vývoje míry úrazovosti v členských zemích EU byly využity údaje za roky 2011–2021.

Je však nutné upozornit na skutečnost, že vnitrostátní legislativa nebo zvyklosti v oblasti pracovní úrazovosti se mohou v jednotlivých zemích poměrně značně lišit, a tak i data předávaná do Eurostatu, přes veškerou snahu statistiků o harmonizaci a standardizaci, nemusí být zcela srovnatelná.

Míra výskytu (četnost) – ukazatel vyjadřuje počet pracovních úrazů na 100 000 zaměstnaných osob. Samostatné míry výskytu se počítají u smrtelných pracovních úrazů a pracovních úrazů, které mají za následek pracovní neschopnost delší než 3 dny.

Způsob výpočtu:

$$\text{Míra výskytu} = \frac{\text{počet úrazů (smrtelných nebo ostatních)}}{\text{počet zaměstnaných osob ve sledované populaci}} \times 100\,000.$$

¹² Poslední dostupná data s mezinárodním srovnáním za členské státy EU27 byla v době zpracování této publikace za rok 2021. Jejich zdrojem je databáze Eurostatu: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/health/database>

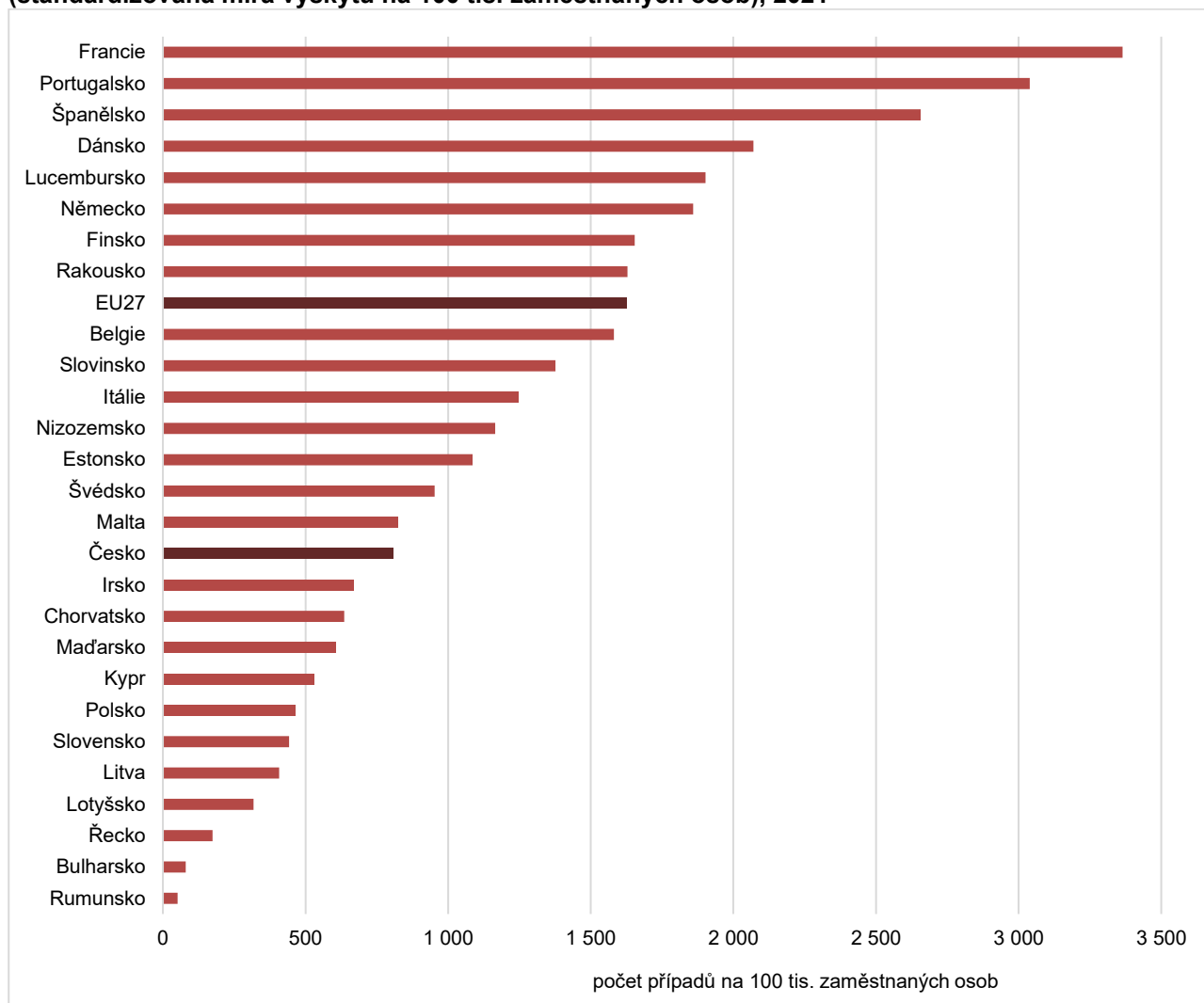
Standardizovaná míra výskytu – standardizovaný počet pracovních úrazů na 100 000 zaměstnaných osob spočívající v použití stejné (standardizované) váhy v každém odvětví v každé zemi, jako je celková v rámci EU („standardizovaná“ míra úrazovosti). Použití standardizovaného ukazatele řeší problém častějšího výskytu pracovních úrazů v některých zaměstnáních v závislosti na vyšším podílu vysoce rizikových odvětví v průmyslové struktuře země. Standardizovaná míra pokrývá následující sekce klasifikace NACE: A, C–N, tj. bez sekcí B (Těžba a dobývání) a O–U (zahrnující některé služby).

Co se týče **pracovních úrazů**, které si vyžádaly **pracovní neschopnost delší než 3 dny**, se **Česká republika** s hodnotou standardizované míry 808 pracovních úrazů na 100 tis. zaměstnaných osob v roce 2021 řadila stejně jako v předchozích dvou letech na **16. místo** v rámci **EU27**. Nejvyšší míra pracovní úrazovosti je podle Eurostatu dlouhodobě ve Francii, Portugalsku a Španělsku (v průběhu let v různém pořadí). V roce 2021 činila v těchto zemích více než 2 500 pracovních úrazů na 100 tis. zaměstnaných osob, přičemž jen ve Francii to bylo 3 364 úrazů. S odstupem následovalo Dánsko (2 070), Lucembursko (1 902) a Německo (1 859). Průměr za státy EU27 činil 1 624 pracovních úrazů s minimálně 3denní pracovní neschopností na 100 tis. zaměstnaných osob. Nejnižší míra pracovní úrazovosti (pod hranicí 400 pracovních úrazů) byla v roce 2021 vykázána v Rumunsku, Bulharsku, Řecku a Lotyšsku. V Rumunsku bylo na 100 000 zaměstnaných hlášeno pouze 52 pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 dny, v Bulharsku 81.

Podle informací Eurostatu je v zemích s nejvyšší mírou výskytu pracovních úrazů (Francie, Portugalsko či Španělsko) zaveden systém hlášení úrazů na základě pojištění. Osoba postižená úrazem obdrží při nahlášení úrazu významnou peněžní kompenzaci od pojišťovny. V zemích východní Evropy pracovní úrazovost nejčastěji spadá do systému sociálního zabezpečení. Z těchto zemí jedině Slovinsko a Estonsko vykázovalo více než 1 000 pracovních úrazů s pracovní neschopností delší než 3 dny na 100 000 zaměstnaných osob. Dlouhodobě nejnižší míra v Rumunsku a Bulharsku, navíc s velkým odstupem za ostatními státy, patrně do značné míry odráží vysoký podíl nenahlášených pracovních úrazů.

Jedná se o druhý ročník dat ze statistiky ESAW mapující období poznamenané pandemií covidu-19. V meziročním srovnání došlo v roce 2021 ve většině států k nárůstu standardizované míry výskytu pracovních úrazů na 100 tis. zaměstnaných. Nejvíce to bylo ve Francii (+767), Španělsku (+273), Portugalsku (+225) či Itálii (+208). Pouze na Kypru, v Maďarsku, Rumunsku a na Maltě míra výskytu pracovních úrazů klesala. Je však potřeba dodat, že míra rozšíření nemoci covid-19 a s ní související opatření, která měla dopad i na pracovní úrazovost, se lišila napříč zeměmi.

Graf 6.1: Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 pracovní dny v zemích EU (standardizovaná míra výskytu na 100 tis. zaměstnaných osob), 2021

Zdroj: Eurostat (ESAW)

V oblasti **smrtelných pracovních úrazů** se **Česká republika** s hodnotou 2,0 smrtelných pracovních úrazů na 100 tis. zaměstnaných osob v roce 2021 řadila na **19. místo** v rámci **EU27**. V roce 2020 jí patřila 13. příčka. Zatímco v roce 2016 bylo Česko na úrovni celoevropského průměru, v roce 2020 ho převyšovalo o 0,4 úrazu v přepočtu na 100 tis. zaměstnaných. Naopak v roce 2021 byla hodnota za Českou republiku ve srovnání s celounijním průměrem, který činil 2,2 smrtelných pracovních úrazů, nižší. Nejvyšší míra smrtelné pracovní úrazovosti byla v roce 2021 podle Eurostatu v Litvě (5,5 na 100 tis. zaměstnaných osob) a na Maltě (5,0), kde ovšem vlivem velmi malé populace zaměstnaných osob dochází každoročně k velkým výkyvům tohoto ukazatele. Následovalo Lotyšsko a Francie s hodnotami 4,7 a 4,5. Naopak nejnižší míra smrtelné pracovní úrazovosti se dlouhodobě drží v Nizozemsku (0,4), Finsku (1,0), Německu, Řecku a Švédsku (shodně 1,1).

Tab. 6.1: Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 pracovní dny v zemích EU (standardizovaná míra výskytu na 100 tis. zaměstnaných osob), 2011–2021

Členské státy EU	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
EU27	2 029,4	1 862,4	1 815,8	1 768,5	1 761,9	1 772,4	1 801,0	1 768,9	1 712,5	1 466,3	1 624,0
Belgie	2 523,4	2 197,3	2 147,3	1 724,4	1 518,6	1 972,2	1 946,3	1 866,3	1 746,0	1 503,4	1 580,7
Bulharsko	84,6	84,9	79,7	82,5	82,8	76,0	79,0	77,7	83,1	76,8	80,5
Česko	971,4	941,4	896,1	907,0	953,3	917,1	884,2	948,7	933,8	719,7	807,6
Dánsko	2 239,4	2 177,9	2 094,2	1 983,1	1 787,8	1 813,0	1 614,4	1 770,0	1 933,9	1 902,3	2 070,1
Estonsko	1 076,2	1 005,5	1 095,4	1 137,9	1 204,4	1 210,4	1 050,6	1 033,1	1 178,0	1 032,5	1 085,4
Finsko	2 481,0	2 166,1	2 229,8	2 083,2	1 963,9	1 860,2	1 906,2	1 892,1	1 850,6	1 393,0	1 653,7
Francie	4 579,0	3 047,9	3 163,5	3 385,7	3 490,1	3 409,2	3 307,1	3 421,2	3 406,9	2 597,5	3 364,3
Chorvatsko	1 012,4	835,9	867,9	906,5	989,0	984,3	1 044,2	868,2	791,9	564,4	635,6
Irsko	955,0	809,6	1 036,1	1 072,0	924,0	768,9	1 115,9	789,5	559,5	534,2	667,7
Itálie	2 004,7	1 682,6	1 711,8	1 619,2	1 515,7	1 477,1	1 456,0	1 382,9	1 354,4	1 036,8	1 244,6
Kypr	858,6	754,8	571,5	870,7	697,3	716,7	751,4	766,9	818,9	584,9	529,8
Litva	235,3	280,2	259,7	296,7	313,9	332,7	377,0	353,8	437,7	369,0	407,6
Lotyšsko	195,6	194,5	224,5	222,8	248,0	235,9	246,6	280,5	266,2	284,9	317,4
Lucembursko	2 396,6	2 324,1	2 465,9	2 286,8	2 255,8	2 510,8	2 131,2	2 285,9	2 289,3	1 748,3	1 902,0
Maďarsko	531,1	534,4	487,2	549,0	569,2	722,2	639,7	596,0	605,0	638,9	607,0
Malta	1 848,0	2 008,7	1 888,1	1 863,7	1 675,0	1 507,4	1 057,5	1 202,4	1 187,1	829,3	824,9
Německo	2 369,1	2 202,5	2 178,4	2 124,2	2 096,8	2 079,9	2 058,1	1 985,8	1 939,5	1 782,2	1 858,9
Nizozemsko	2 268,7	2 663,4	2 278,2	1 393,6	1 241,1	1 304,1	1 451,7	1 431,9	1 327,2	1 139,6	1 164,9
Polsko	580,9	607,2	540,8	525,2	535,1	537,7	518,1	574,2	479,1	424,0	464,4
Portugalsko	3 537,0	3 563,5	3 618,8	3 582,2	3 677,2	3 589,5	3 563,4	3 342,9	3 283,7	2 814,2	3 038,9
Rakousko	1 961,3	1 902,5	1 840,2	1 806,0	1 749,8	2 102,3	2 072,6	1 864,2	1 721,6	1 531,7	1 628,7
Rumunsko	74,8	72,5	76,7	74,8	85,8	87,4	91,8	92,5	79,8	80,6	51,8
Řecko	519,0	459,5	447,0	152,1	241,4	229,1	236,4	172,6	197,2	157,0	174,3
Slovensko	444,9	421,2	426,9	414,9	525,9	533,5	530,9	538,6	520,8	433,1	442,8
Slovinsko	2 006,8	1 787,7	1 594,7	1 627,1	1 658,8	1 556,7	1 636,7	1 567,2	1 477,0	1 294,4	1 376,4
Španělsko	3 421,6	2 889,6	2 909,0	3 220,4	3 150,9	3 209,8	3 267,7	3 275,1	3 697,2	2 384,1	2 656,7
Švédsko	874,2	901,4	875,0	759,8	768,7	796,2	774,3	781,1	968,2	841,8	952,5

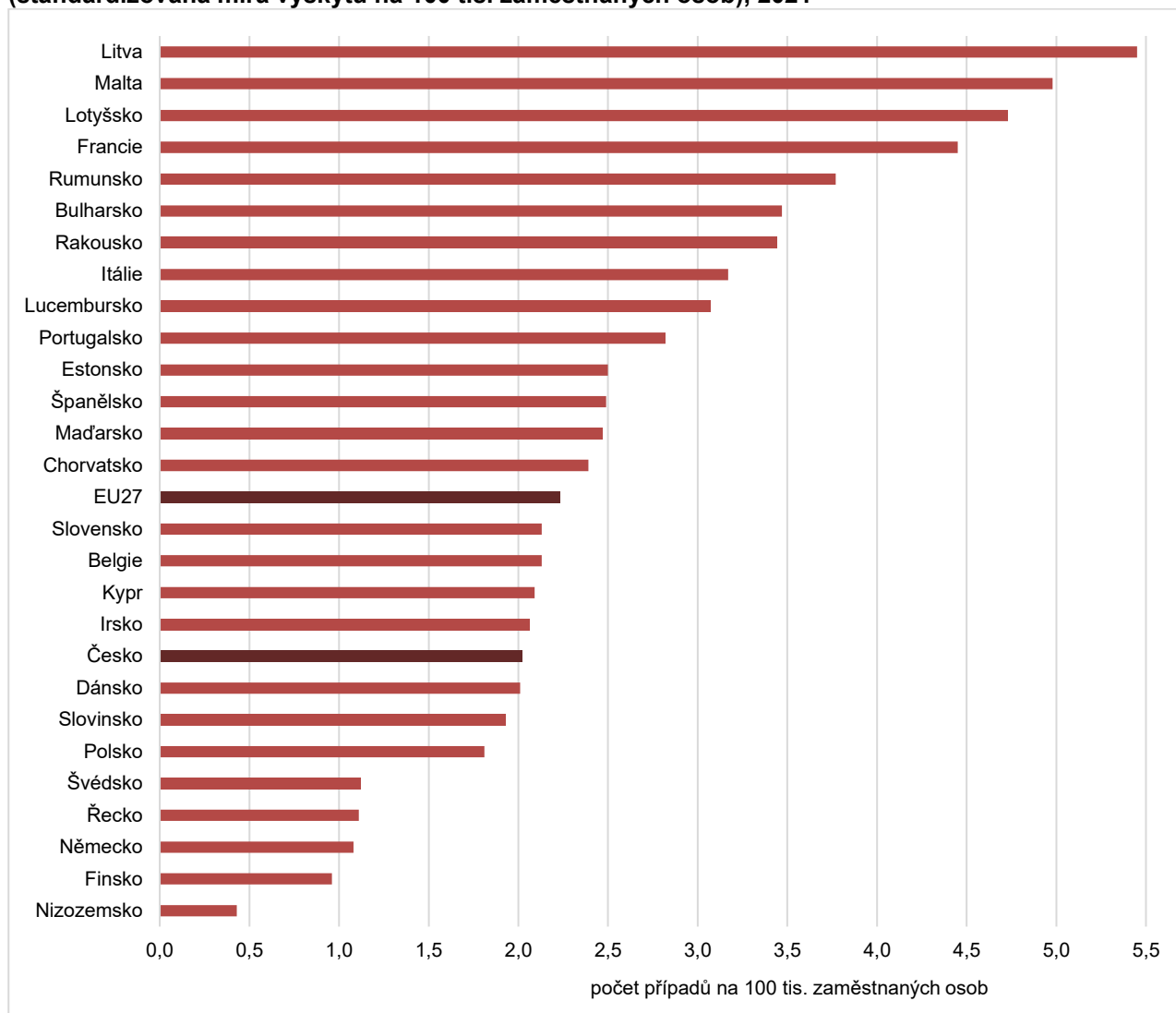
Přerušení v časové řadě

Zdroj: Eurostat (ESAW)

Na rozdíl od pracovních úrazů s pracovní neschopností, na ty smrtelné neměla nemoc covid-19, lépe řečeno opatření proti jejímu šíření, tak jednoznačný vliv. Rizikovější odvětví, náchylnější na smrtelné pracovní úrazy, zaměstnávající manuálně pracující, neumožňovaly takové zapojení práce z domova jako třeba administrativní obory. K meziročnímu poklesu míry smrtelné pracovní úrazovosti – mezi roky 2020 a 2021 – došlo jen u 12 států. Nejvíce na Kypru (–3 úrazy na 100 tis. zaměstnaných osob) a v Bulharsku (–1,1). Naopak největší nárůst byl zaznamenán v Litvě (+1,6) a v Lotyšsku (+1,5).

Graf 6.2: Smrtelné pracovní úrazy v zemích EU (standardizovaná míra výskytu na 100 tis. zaměstnaných osob), 2021

Zdroj: Eurostat (ESAW)

**Tab. 6.2: Smrtelné pracovní úrazy v zemích EU
(standardizovaná míra výskytu na 100 tis. zaměstnaných osob), 2011–2021**

Členské státy EU	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
EU27	2,8	2,7	2,4	2,5	2,6	2,3	2,3	2,2	2,2	2,1	2,2
Belgie	4,5	2,1	3,1	1,7	2,4	2,3	2,3	2,7	1,9	2,1	2,1
Bulharsko	4,6	4,7	3,7	5,4	4,3	3,7	4,3	3,8	4,1	4,5	3,5
Česko	4,0	3,0	2,7	2,6	3,4	2,2	2,1	2,9	2,4	2,5	2,0
Dánsko	3,2	3,0	2,3	1,9	1,4	1,9	1,3	1,9	2,9	2,0	2,0
Estonsko	3,5	1,9	3,5	2,2	2,5	4,6	1,0	1,9	2,5	2,1	2,5
Finsko	1,6	1,9	1,2	1,7	1,8	1,6	1,4	1,3	1,3	1,3	1,0
Francie	8,1	3,5	3,7	3,7	4,0	4,1	3,6	3,7	4,8	3,2	4,5
Chorvatsko	3,5	4,6	2,4	2,3	2,7	3,1	2,8	3,3	3,0	3,1	2,4
Irsko	4,2	3,4	2,7	3,1	2,9	2,7	2,5	2,0	2,7	2,4	2,1
Itálie	3,3	2,9	3,0	3,0	3,1	2,6	2,5	2,7	2,6	3,0	3,2
Kypr	4,0	3,9	3,7	2,6	1,5	1,9	0,9	4,5	3,9	5,1	2,1
Litva	4,8	6,3	5,0	5,6	4,3	4,4	3,5	3,9	3,6	3,8	5,5
Lotyšsko	6,1	5,3	4,5	6,0	4,1	5,5	2,8	4,7	3,4	3,2	4,7
Lucembursko	3,6	5,2	1,6	3,7	4,4	10,8	2,6	6,4	5,2	2,3	3,1
Maďarsko	3,6	2,0	1,8	2,9	2,9	2,8	2,6	2,4	2,6	2,2	2,5
Malta	0,8	7,6	4,7	4,6	3,5	4,0	0,6	2,3	1,5	4,7	5,0
Německo	1,5	1,5	1,3	1,4	1,3	1,1	1,2	1,0	1,1	1,0	1,1
Nizozemsko	0,7	0,7	0,8	1,0	0,8	0,7	0,8	0,9	0,7	0,5	0,4
Polsko	2,7	2,6	1,9	1,9	2,0	1,6	1,8	1,8	1,1	1,5	1,8
Portugalsko	4,9	4,8	4,5	4,7	4,6	4,0	3,9	2,7	2,7	3,6	2,8
Rakousko	3,6	4,4	4,2	4,0	4,2	5,4	4,1	4,3	3,5	2,9	3,4
Rumunsko	8,7	7,6	6,9	7,1	7,5	6,1	5,7	5,3	3,4	4,0	3,8
Řecko	1,4	1,3	1,2	1,2	2,4	1,9	2,0	1,7	1,6	1,4	1,1
Slovensko	2,3	3,1	3,3	2,3	3,6	2,7	2,8	2,6	2,2	2,2	2,1
Slovinsko	4,2	3,2	3,0	4,0	3,6	2,2	2,8	2,1	1,9	2,3	1,9
Španělsko	3,3	3,0	2,7	3,1	3,5	2,9	2,9	2,8	3,3	2,8	2,5
Švédsko	2,3	1,4	1,2	1,5	1,2	1,2	1,7	1,7	1,1	0,8	1,1

Přerušení v časové řadě
Zdroj: Eurostat (ESAW)

4.7 Závěrečné shrnutí

- V roce 2023 bylo v Česku **nemocensky pojištěno** celkem **4 767 tis. osob**, tedy o 19 tis. (0,4 %) více než před rokem. Meziročně nejvýrazněji vzrostl počet pojištěných zaměstnanců v oblasti Zdravotní a sociální péče (o 24 tis.; tj. 6 %), Administrativní a podpůrné činnosti (o 13 tis.; tj. 5 %) a Vzdělávání, kde se zvýšil počet pojištěnců o 11 tis.; resp. o 3 %.
- Stejně jako loni (tehdy se tak stalo vůbec poprvé v desetileté historii) bylo mezi pojištěnci více žen (50,6 %) než mužů (49,4 %). V roce 2023 bylo nemocensky pojištěných 2 413 tis. žen a 2 354 tis. mužů. Meziročně vzrostl počet pojištěných žen o 24 tis. (v relativním vyjádření o 1 %), zatímco počet mužů se o necelých 5 tis. (0,2 %) snížil.
- V roce 2023 bylo nahlášeno celkem **2 535 tis. případů dočasné pracovní neschopnosti**. Ve srovnání s rokem 2019 (tedy obdobím před pandemií) přibýlo 620 tis. případů. **Ženy** nahlásily 1 401 tis. neschopenek, zatímco **muži** o necelou čtvrtinu **méně**, a sice 1 134 tis.
- Srovnáme-li současný stav s obdobím před pandemií, počet **neschopenek pro nemoc** se zvýšil o 36 %. **U mužů** vzrostl o 30 % (+232 tis.), **u žen** o 41 % (+380 tis.). Celkem bylo v roce 2023 nahlášeno 2 323 tis. případů pracovní neschopnosti pro nemoc.
- Pro **pracovní úraz** bylo nahlášeno 44 tis. neschopenek, tj. meziročně o 1,1 tis. méně. Došlo k **77 smrtelným pracovním úrazům**, což je o 11 méně než v roce 2022.
- V roce 2023 **na 100 pojištěnců** připadalo 53 nově hlášených **případů dočasné pracovní neschopnosti**. To je o 13 více než v roce 2019. Tento ukazatel oproti době před pandemií (2019) vzrostl ve všech odvětvových sekcích. Nejvíce v oblasti **Vzdělávání**, a to o 27 případů na 100 pojištěnců, tedy o 76 %.
- Celkově strávili pojištěnci ve sledovaném roce **v pracovní neschopnosti 79 564 tis. dnů**, což je o 2 % méně než v roce 2019.
- Zatímco během covidu se průměrná délka trvání případu pracovní neschopnosti snižovala (z důvodu velkého množství krátkodobých pracovních neschopností pro nemoc, tedy vč. karantén), v roce 2023 došlo v průměru k prodloužení neschopenky. **Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti** meziročně vzrostla ze 26,3 dne v roce 2022 na 31,4 dne o rok později. Oproti roku 2019 klesla o 11 dnů.
- **Ženy** strávily v pracovní neschopnosti v průměru na 1 případ 31 dnů, muži 31,9 dne. Ženám se meziročně prodloužila průměrná délka pobytu v pracovní neschopnosti o 4,4 dne, mužům o 5,8.
- Nejdelší doba pracovní neschopnosti (45 dnů) byla v sekci Zemědělství, lesnictví, rybářství, Ubytování, stravování a pohostinství (43 dnů) a Stavebnictví (42 dnů). Nejkratší byla naopak v Informačních a komunikačních činnostech (18) a ve Vzdělávání (20).
- **Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti** v roce 2023 dosáhlo hodnoty 4,6. V případě mužů činila hodnota 4,2 %, u žen 4,9 %. Průměrné procento se oproti roku 2019 snížilo o 0,1 p. b.
- Během roku 2023 v České republice kvůli dočasné pracovní neschopnosti **denně na pracovištích chybělo 217 985 nemocensky pojištěných osob**, což bylo ve srovnání s rokem 2019 přibližně o 4,5 tis. (2 %) zaměstnaných osob méně.
- Více než dvě pětiny (42 %) případů pracovní neschopnosti byly spojeny s diagnózou **nemoci dýchací soustavy**. V průměru trvaly 12 dnů na případ. **Nemoci pohybové soustavy** způsobily 15 % pracovních neschopností s průměrnou délkou cca 2 měsíce.
- Za rok 2023 bylo pojištěncům vyplaceno nemocenské ve výši 32 mld. Kč. Meziročně výdaje klesly o 1 mld. Kč, tj. o 3,3 %. Výdaje na nemocenské v přepočtu na jednoho pojištěnce činily 6 646 Kč.

5. Použité zkratky a značky

–	pomlčka na místě čísla značí, že se jev nevyskytoval
x	křížek (písmeno „x“) na místě čísla značí, že zápis není možný z logických důvodů
0	nula se používá pro označení číselných údajů menších než polovina zvolené měřicí jednotky
i. d.	značí důvěrná data (individuální údaje i důvěrné statistické údaje)

CZ-NACE	Klasifikace ekonomických činností
ČBÚ	Český báňský úřad
ČR	Česká republika
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
ČSÚ	Český statistický úřad
DPN	dočasná pracovní neschopnost
ESA	Evropský systém účtů
ESAW	European Statistics on Accidents at Work
MKN-10	Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
Nem Úr 1–02	Výkaz o pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz
OIP	Oblastní inspektorát práce
OSSZ	Okresní správa sociálního zabezpečení
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
PN	pracovní neschopnost
SÚIP	Státní úřad inspekce práce
ÚZIS ČR	Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky

6. Tabulková část – seznam tabulek

Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz dle velikosti podniku (vč. nemocensky pojištěných OSVČ), institucionálních sektorů, sekcí CZ-NACE

Tab. 1: Základní ukazatele dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 1.1: Počet nemocensky pojištěných

Tab. 1.2: Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 1.3: Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 1.4: Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců

Tab. 1.5: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 1.6: Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti na 1 nově hlášený případ

Tab. 1.7: Průměrný denní stav dočasně práce neschopných

Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz dle sekcí a oddílů CZ-NACE

Tab. 2: Základní ukazatele dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 2.1: Počet nemocensky pojištěných

Tab. 2.2: Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 2.3: Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 2.4: Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců

Tab. 2.5: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 2.6: Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti na 1 nově hlášený případ

Tab. 2.7: Průměrný denní stav dočasně práce neschopných

Pracovní úrazovost mladistvých

Tab. 3: Pracovní úrazovost mladistvých

Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny

Tab. 4: Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny

Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz v nefinančních podnicích

Tab. 5: Základní ukazatele dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 5.1: Počet nemocensky pojištěných

Tab. 5.2: Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 5.3: Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 5.4: Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců

Tab. 5.5: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 5.6: Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti na 1 nově hlášený případ

Tab. 5.7: Průměrný denní stav dočasně práce neschopných

Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz ve zpracovatelském průmyslu

Tab. 6: Základní ukazatele dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 6.1: Počet nemocensky pojištěných

Tab. 6.2: Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 6.3: Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 6.4: Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců

Tab. 6.5: Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti

Tab. 6.6: Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti na 1 nově hlášený případ

Tab. 6.7: Průměrný denní stav dočasně práce neschopných